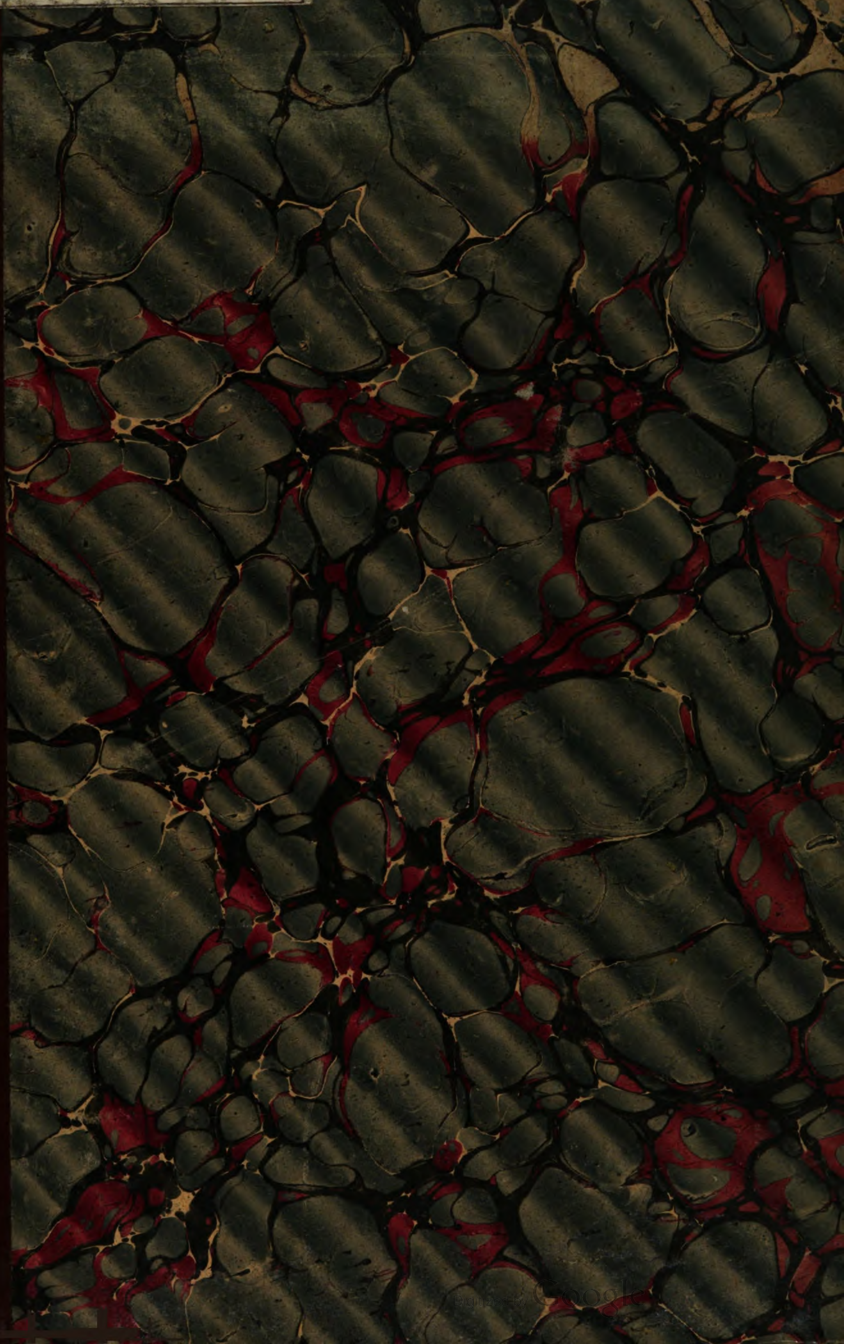

HERCEGOVINA

ZA

DEVETNEST GODINAH

VEZIROVANJA HALI-PAŠINA.

SPIEVAO

JEDAN

HERCEGOVAC.

(Čisti prihod od ove piesme namienjen je crkvenim potrebštinam u Hercegovini.)

U BEČU.

TROŠKOM HERVAČANINA. — TISKOM JERMENSKOGA MANASTIRA.

1863.

PIESNIK ŠTIOCU.

Moj Štioče, brate, priatelju!
Ja tvoj bratac, rodom Hercegovac,
Dobrim srdcem tebe vazda ljubim,
I uz ljubav malen dar ti pružam,
Moju knjigu, ne kô kitu cvietja,
Već rukovet trnja, i pelina.
Trnje bode, a pelin je gorak,
Dar nemili, istina je prava;
Dà li brate ja krivice nejmam,
Što u mome vrtlu nesretnomu
Nejma ruže, ni drugoga cvietja;
Travurina, drače, i kupine
U pustoši restu oko mene.
Po čem molim da se neuvriediš
Mojim darom tako nepristojnim,
Nego reci: dar je, makar mali,
I primam ga pod imenom dara,
Kako mi ga i upravlja ruka:
Koja, vieruj, sve liepote svieta
Od tebe jih nebi zakratila,
I sve bi ti dala što b' imala.
Drugo, želim da mi nezavidiš,
Mog' imena što na knjigi nejmaš;
Jer ja nisam zato ime krio,
Kô iz mraka kad nas kôgod smiera,
Pa se vere, i potaje traži,
Nek' se nezna tko je nas udrio.
Ta današnjih mnogih koji pišu,

Običaj je posve neuredni,
I zovu se pisci *Bezimnjaci.*
Njih sliedio dragovoljno nebi,
Premda moje malo ime vriedi;
Kazô bi ga tebi i drugomu,
Da ja nisam u sužanjstvu tužan,
Da me nebi pogubili Turci,
Razkinuli, kano janje vuci.
Primi moje, s plačom, jadne glase,
I izkazu tako istinitu,
Kako ono što očima smieraš,
A za ime ti nepitaj mene.
Oli hoćeš? nu da ti ga kažem:
Hercegovac, moje ime prvo,
Drugo, *Sužanj* više od tri vieka,
Treće, *Jadan*, bez dobra svakoga;
Takô mi je ime i prezime.
Tri imena, oli prezimena,
Svako pose, ol' zajedno, znače
Niti više, niti štogod drugo,
Nego jadnu *Kukavicu* crnu.
Nu imade još i gorih pticah,
I crnijih neg' je kukavica:
Pa te molim, moju kukavicu,
Ol' knjižicu, koju tebi dajem,
Uzmi, čuvaj, metni u torbicu,
Pievat će ti glasom kog' imade;
Kak' uzpieva, ti onako primi;
Kukat će ti i lieti, i zimi,
Što u pticah običajno nije:
I po tomu moja kukavica

Jest vrsnija od svih drugih pticah.
Što sam, tko sam, sad si razumio,
Knjigu vidiš, plač si dobro čuo;
Al' se nebi ni jedno zgodilo,
Da nebude Sužanj-Hercegovac
Jednog' našô, koji suze tare
Tavničarim pod verugam' težkim.
Ovi čoviek, roda plemenita,
Dobrodaran, slavni Hrvaćanin,
Čujuć jauk moga srdca tužna,
I sve bratje preko Save k moru,
„Piši, rečè, rieči sa suzami"
Pak povadì milostivan novce,
Kojim' platì trošak tiskarnici,
Odtud rieči postaše knjižica;
Pa da idju, i do bratje pridju,
Nebi l' koga razbudile drimna,
Da posluša, posli da s' okrene,
Ruku pruži rodu nevoljnomu.
A nu dakle, moj Štioče mili!
Moji plači i sve moje rieči,
Koje vidiš danas u knjižici,
I sada bi u tavnici bile,
U onom se mraku izgubile,
Da jih ruka *Sjajnog Gospodina*
Nepokazà suncu, i miesecu.
Ako dakle ta knjižica moja
Išto vriedi, ol' dobra zavriedi:
Prije Bogu posli *Gospodinu* . . . .
Ti zahvali, niti misli na me,
Koji nejmam druge izvrstnosti,

Neg' što bratju ljubim izsred kostih.
Takâ ljubav, koja mnome vlada,
Ona mene na to nagovara,
Da ti rečem, vruće napomenem,
Kako s tvojom ovdie bratjom vehnem,
Gdie još nejma *Crkav*, ni Otarah,
Učionah, takodjer ih nejma.
Ti brat si mi, i za Boga znadeš;
Nu promisli to, kako je težko
Na ledini, ol' pod jadnim dubom
Službu činit Tvorcu nebeskomu....
I kako je bratji, i sestrama,
Kad neznaju ni jednoga slova,
Nit imaju gdie bi naučili....
To da smisliš, poniženo molim;
Zatim, prosim, tvoje dobročinstvo
Da posvetiš Bogu, i narodu.
Tvoj je narod; i jest na umoru,
Tvoja ruka ima za njeg' liekah.
Nu pokuči, i bit će ti dika
Ovdie krasna, a na nebu gori
Neumrla tebe čeka platja,
Koju tebi, i bratji u slogi,
Dobrodarnim svim od Bogà želim,
A i meni slugi malo vriednom.

Kad ja pisah, neka svatko znade:
Osam stotin' godin' prik' hiljade,
Šeset i tri jošter tomu pridaj,
U miesecu, koji goru svlači,
A u miestu niegda Hercegovu,
Hercegovac ovu piesmu spievà.

PIESMA I.

Svetog Sabe vojvodino krasna,
Herceg-zemljo, moja tužna majko!
Kamo sreća, da radjala nisi,
Nego vazda neplodnicom bila:
Jerbo slavnih i ako si majka,
I nakazu ti porodì grubu.
U malome ali tvrdom gradu,
Baš u Stocu (on se razorio!)
Od zle krvi Rizvanbegovićah,
Od zla otca i gore matere,
Blizu svrhe prošastoga vieka,
Izležè se guja šarovita,
Halija joj ime postaviše,
Po sunetu nesretnoga svetca
Muhameda, otrovnoga stvora,
Muhameda, sina paklenoga,
Koji nas je u crno zavio,
I svem' svietu zloćom zasmrdio.
Nu što rekoh, gusle, da prostite;
Otrov pravi, i najgora kuga
Svak' je, koji Muhameda štuje;
Pak od ruga kazat neumidem

Da jih ima krštjanskoga uha
Ter miluju Túrku kano dušu:
E neviero, nikom' nepomogla!
Jer si danas tako urodila,
I krštjanska srca pokvarila?
Jadni sliepci! Bog jim prepustio,
Da nevide, niti da razume,
Već da grle otrovnoga zmaja,
Već da tove žestokoga lava,
Da pìtaju nemiloga vuka,
Koji zija i sve keči zube,
Želju žesti, pandže izoštriva
Da uhvati, da razkine, zgrize,
Kroz čeljusti progna i da proždre
Cielo stado, koje Isus čuva. —
Istina je kolik sunce sjajno,
Da je danas u verugam' Ture,
Da nemože klati kô je klao;
Dà li rane odprije zadate
One nama nigda zarest neće;
A i danas iz verugah Ture
Istog kolje tko mu hranu daje,
Spojke grize, odkinut se sprema,
Prostu polju on se svedjer nada;
Zgodu traži da opet pokaže
Da je Túrko još u staroj ćudi....
To j' istina; i dok ti ju kažem
Vratimo se do pećine puste,
Do lavića Rizvanbegovića.
Skoro ga je okotila lavka,
Jezikom ga liže, i uzdiže,

Često doji da joj brže raste
I izleti iz tvrdoga Stoca,
Kao biesna i najžestja zvierka,
Da on kolje što uhvati živa.
Što želila mati, zadobila:
Oštri lavu iznikoše zubi,
A i pandže utvrdio biše,
Mlada snaga razaprla žile,
Vlasna griva debel vrat prekrila,
Mumlje, reži, zatim strašno riknù,
Gradić Stolac vàs se u mah stresè;
Trepet i glas daleko se čuo;
Razumì ga u Stambolu Care,
Da j' uzrasto Stočeviću Hale,
Na kog bi se naslonilo carstvo.
Lav lavića jedva dočekao,
Nezove ga lavom već junakom,
I zove ga svojim viernim slugom;
Ter ga šalje, a i više putah,
Po svim miestim', i do Gore crne,
Da on robi, plieni i da sieče
Sve Krštjane kao neviernike,
Što zuluma trpit nehtiahu,
(Tužna pravdo gdje si tada bila!)
Nazvani su carstva odmetnici.
S čestog tamo hoda Halijina
Njem' se sjajna pomoliše krila,
Tudjim dobrom sebe obogatì
I kod Cara sebi vieru stečè.
Videć Hale da ga Care ljubi,
Videć mnogo da imade blaga,

Sám si rečè: „imam napred poći,
„Hercegovske sve nadmetnut Turke;
„Slat ću zlato do carevih dvorah
„I za zlato dobit ću vezirstvo."
Kako smislì tako i učinì;
I jer zlato svakomu je drago,
Svagdje može piesmu opievati.
Tu neprojdè nego malo vrieme
Kad evo ti careva fermana,
Koji glasi Halu Stočevića
Hali-Pašom i Vezirom glavnim,
Hercegovcim' da on svima vlada.
Al' dok čuješ glase od Vezira,
Korak ću se natrag povratiti;
Glavnu stvar je šteta ostaviti.
Hal' imaše brata rodjenoga,
Koji njemu presiecaše pute,
Da se nebi vlasti dobavio,
I vezirstva, za kojim hlepljaše.
Al' Halija tada kolom krenù
I potvorì brata odmetnikom,
Odmetnikom carstva izdajnikom;
Pak mu Hale taku čini pravdu,
Svojom sabljom odsiečè mu glavu.
Tada laže i Caru se hvali,
Da je tako za prestolje stao,
Pa ni bratu prostit nije znao.
Licumierstvo a i sjajno zlato
Oba Caru zablieštiše oka
Da nevide što u Hali leži,
I zlom mierom čini ga Vezirom.

Grme topi u tvrdomu Stocu,
Drugi grme u glavnom Mostaru,
Stoji jeka i zemlja se trese,
Turci čine veliko veselje,
Jedni od stra', drugi za nevolju,
A i treći jer jim drago biše.
Pojdè piesma od ustah do ustah:
„Hali-Paša, mila majko naša!
„Čestit bio, dugo nam živio!
„Blago majci, koja te rodila!
„I kolienu Rizvanbegovićah;
„Blago nama Hercegovcim' Turcim',
„Činit ćemo što je nama drago,
„Gnječit raju, uzimati blago;
„Proslaviti svetca Muhameda,
„Za vrat stati Krstu nemilomu,
„Nebojeć se Cara, ni Cesara,
„Jer imamo tebe za Vezira."
Tá i druga pievaše se pobro,
A u srcu Hale rastijaše,
Čini mu se, da na svietu nejma
Tako slavna, tako glasovita,
Kô Stočević Hali-Paša silni.
Pun holosti i pun ponosnosti,
Krupna struka, a lavova glasa,
Zla pogleda, ajdučkoga lica,
Siedè Hale za našeg Vezira.

PIESMA II.

E godino trideset i prva
Za tisućom i osam stotinah,
Kamo sreća da nam došla nisi!
Ol' da kugu ti budeš doniela
Pak nas bude svijuh pomorila!
Jednom umriet to bi lakše bilo,
Neg zulume podnositi težke
Hali-Paše novoga Vezira;
Na zle čase ti nam ga doniela!
Nije šala ni dva samo dana,
A kamo li do devetnest lietah
Krvopiju imat za Vezira,
Ljuta zmaja i žestoka lava,
Za čuvara čemernoga stada.
Kako se je Hale dokopao,
I reć može: „Evo sam Vezirom"
Svoga píta srca opakoga,
Da mu kaže način od vladanja:
„Strahom plaši, ljubavi se projdi,
„Drži način po kom i najviši
„Budu drhtat kô prid mačkom miši."
To j' odgovor, koga Hale primi.
Daklen odmah da zabuši Turke,
(A Krštjani jur su od stra' mrtvi),
Od Turakah nieke imadiše,
Koji njemu sagriešili biše
Kano janje vuku na potoku;

Uhvatì jih, odsiečè jim glave,
Nabodè jih na strževe kôce,
Pobì kôce oko svoga dvora:
Mrtvim' glavam' dvore okitio
Za zlamenje veličanstva svoga.
Miestom jur su na visoku dvori,
Mnogo dugi podieveni kôci,
Na kojim' su nasadjene glave,
Po čem, ne mal' iz čitava grada
Vidjahu se glave poredane;
One glave rek' bi da govore
Svakom tužnom koji gleda na nje:
„Danas meni, a sutra će vami,
„Ol' vi bili pravi, oli krivi,
„Život vam je kolik da ga nije."
Smrt nemila svakom pred očima;
Na kôcima vijahu se glave,
A po gradu váljahu se trupi,
Raztežu ih orli, i psetenje:
Tkogod vidi treba da ubliedi,
I strah uzè malo i veliko,
Svaki gleda kad će poginuti.
Kad to vidì Hali-Paša nagli,
Da nejmade tko se opriet znade,
Sám je sebi 'vako besiedio:
„Ej cvala mi moja desna ruko!
„Sve si tvrde izkrčila klance,
I sve si mi otvorila pute,
„Ravno mi je do Stambola grada,
„Mogu činit što je meni drago;
„I sve kad bi naopako bilo,

„Tko je oni, da mi reći smide?
„Ako l' tkogod kriomice piše,
„I mom Caru potuži se na me,
„Tamo imam carskih udvornikah,
„Slat ću blago, znam da im je drago,
„Sve će tužbe pod laž prevrćati,
„I kod Cara mene opravdati.“
Tako se je Hale namiestio,
I baš radi kô je namislio,
Bez promiene za devetnest lietah,
Laž ga držà, mita, i ubojstva.
Sveg' vremena nesretnog vezirstva
Hali-Paša samo o tom radi,
Da sakupi blago i bogastvo;
I sve uzè za čim se posežè:
Mnog' imanjstvo da mu kraja nije,
Al' zaludu srcu nesretnomu,
Sve mu podaj, nasitit ga nećeš.
U Mostaru, Stocu, Trebižetu,
Dol' na Buni, i na mnogo miestah,
Gradi dvore, i džamije puste,
Drugih sgradah, kojim broja nejma,
Uviek snuje, nigda nesvršuje;
Sve veliko i sve plemenito;
Al' njem' holcu ni to dosta nije,
Da s' i lepši neg' carevi dvori.
Osim sgradah, koje za se pravi,
Svom plemenu, i svojizim slugam,
Zulumćarim', hotì da ugodi,
Svima gradi kule plemenite
I ostalo štogod im je drago,

Kažem pravo i su malo riečih:
Što sagradi sebi, i drugomu
Hali-Paša za devetnest lietah,
Da sve sgrade možeš sastaviti,
Grad veliki same bi ti dale,
Mnogo hiljad' gdje prebiva svieta.
Ova čujuć ti nemisli, pobro,
Da je Vezir pripravljao radnju
Siromahu da nadnicom žive:
Nije sdušan da o dobru radi,
Nije otac da sinove hrani,
Nego radi da Raju pomori
Svakom hrdjom od ovoga svieta,
Krvopiji to je njemu drago.
Osim sgradah Paša zauzimlje
Mnogo poljah, i livadah ravnih,
Množtvo brdah i glavicah tvrdih,
Polja ore, a livade kosi,
Brda krči, vinograde sadi,
Jaze svrće i pirnič natapa,
Vrtle kopa kano jedna polja,
Duhan sadi komu miere nije,
Mnogo cvieće, mnogo povrtalje,
Silne voćke i ostalo drvlje.
Radi meda Turcim' premiloga,
Spravlja Paša mnogo ulenjakah.
Pìta ovne za pretilo meso,
Ovce, koze za bijelo mlieko,
Biesne konje i presnažne mazge,
Nek se može proslaviti Hale,
U svem bogat da ga drugog nejma.

Cuj me, brate, istinu ti kažem,
Hali-Paša da je bio Kraljem
A ne Vezir, kô vladaoc mali,
Reć je mogo: „Dosta imam blaga,
„I imanja kîm se Kralji diče.“
Poslim toga Paša imadiše,
Četri žene, i tri sina mlada,
Mirhalaja, Rustu, i Hafiza,
Osim drugih, koje poslem stečè
Od tih ženah nesretnih robinjah.
Tko bi pusto prebrojio blago,
Koje troši Hali-Paša silni
Na obitel mnogu ponositu,
Sve oblačeć svilom i kadifom,
Zakivajuć i srebrom i zlatom!!!
Kam’ pokućstvo i oružje pusto!
Srebro, zlato kano naloženo,
Vid zanose kô kad gledaš sunce.
Al’ sve sgrade, i ta sva bogastva
Odkud Hali pria siromahu?
Sad pievajmo da to razumimo.
Gdje što biše, ter da valjadiše,
Tako zvane proste zemlje carske,
Hali-Paša svojom je nazivlje,
Od nje radi što je njemu drago.
Što je zemlje u Krštjanah bilo,
Ter se Paši za oči zapelo,
Nju otimlje i bez svake plate.
Ni Turcima on mnogim neprašta,
Niekim daje jednu za stotinu,
Drugim ništa, već poda se zbija,

Nečuvajuć pravde ni poštenja;
Druge svlači a sebe oblači.
Nieki jadni uplašeni Turci,
Za nevolju kako i za volju,
Mito daju proždorici zmaju,
Zalažu ga poljim' i livadam'.
Drugi daju svoje diedovine
Hali-Paši da ih na dar primi,
A njih metne medju svoje drage.
Sada daklen tako sad' ovako,
A najviše grabeć, kano vuče,
Kruto nam se Paša preobučè;
Ubog bio, na tiesnu siedio,
A sad ima prostoriju miestah,
Da s' u Cara dosta bi jih bilo.
Ko me sluša, hoće da m' upita:
„Tol'ke zemlje, kojim miere nije,
„Kako će ih obraditi Hale?“
Lahko, pobro, nerazmišljaj mnogo,
Neće ti se oznojiti Hale.
Ima sužanj', što je godir Krštjan.'
I dan, i noć oni tamo rade,
Nit primaju plate, niti jela.
Dok odgovor na pitanje krenuh,
Krštjanske ti jade napomenuh,
Ljute jade prije nekušane,
Odkad nama zapovieda Mujo,
Do vezirstva Stočevića vuka.
Ako si ti bratac Hercegovac,
Pun si ranah, one će ti kazat,
Da ja, brojeć, što trpismo tada,

Ni desetu izkazati neću;
Ol' si imo tu od Boga sreću
Da te prije neporodì majka,
Ol' te rodì al' ne Hercegovka,
Tam' u miestim' gdie Turčin nevlada,
Tad te molim, prijatelju dragi,
Nemoj mislit da je bajavica,
Moja piesma da je tašta bajka:
Nisam čoviek, kom' je lagat drago,
U istini svako leži blago;
Neistina za svakog je rugo,
Tom prilično i ovo je drugo,
Nevierovat tko nam pravo kaže.
Ja nepievam što je tajno bilo,
Nit sve brojim sude i nepravde,
Sve zulume, kojim kraja nije;
Niti pievam tako da presnivam;
Nit je tako sreća kô nesreća
Da što Paša od Krštjanah radi
Sve je teže neg' se kazat može.
  Mi pievasmo, nije davno bilo,
Paša gradi dvore kô gradove;
Za se pravi i na više miestah,
A i drugim pod imenom svojim;
Gradi kuće da jim broja nije,
I bedene na tvrdomu Stocu;
Hoće Paša s Carem da poredi
Nepotrošiv najmanjega novca.
On Krštjane skuplja na hiljade;
Vade stiene za zidove puste,
Prinose ih na ranjenim' ledjim';

I udova, koja nejma muža,
Ol' poroda da izmieni majku,
Na radnji je Paše nemiloga.
Na stotinu pak stotinu miestah
Klak se pali (radnja mnogo težka);
I čim još se izhladio nije,
Neg' iz njega vrući oganj sieva,
A gone ga i nose ga tužni,
Pod njim gore konji i čeljadca,
Od težkog se zavaljuju glada:
Nevieruje Krstov izkopajnik,
Već završe malo i veliko,
Štapom tuče a nožem im prieti.
Nose jadni vodu i pržinu,
Ne što mogu, nego što nemogu.
Iz dubinah i pretvrdih špiljah
Ploču vade za pokrove kućah,
I daleko do dva gotov' dana
O seb' nosi tkogod konja nejma.
Grede, daske i ostalo drvlje,
Svu japiju malu i veliku,
Iz daleka jer je blizu nejma,
Sieku, vuku, nose, kako mogu,
Jednu daju, drugu sieć primaju,
I sve tako jer se vazda gradi,
Broj i mieru nadstojnici daju.
Ako l' tkogod nebi razumio,
Ol' da se je tužan prevario,
Ter usieko manje, ol' drugčije,
Štapim' Ture po tabanim' tuče,
Puca koža, visi i odliće,

Krvca lije, a nokti poliću,
Só, i vodu, i kvasinu ljutu
Zatim meću po ranjenu tielu,
Pak je druga muka kô i prva.
Koji zidju, oli drvlje ravne,
Vapno metu ol' dodaju stiene,
I sve drugo što na gradnju spada,
Krštjani su koji o tom rade,
Paši rade o sebi se hrane,
Za nadnicu *štape* i *udarce*.
To su novci, kojim' Paša plaća,
Obnoć meće pod zatvore ljude,
Obdan mori, počinutka nejma;
To su jadi nečuvene miere,
I to samo rad krštjanske viere.
Da si bio i to sve vidio,
U tebi bi proplakalo mlieko....
Al' još imam da ti štogod spievam:
Sije Paša žito svakojako,
Sve prida se, i za svoje drage,
Vazda više od tisuću dninah.
Take radnje móba jesu zvane,
Slatko ime kod naših Turakah,
Jer bez plaće tad se radi njima.
Móba daklen Hali-Paši sije,
Móba ženje, vrše i sasiplje
Svako žito u svoje žitnice.
Kukuruze, vinograde, dinje,
Njive, vrtle, duhan i zeljije,
U sve posve što se tomu hoće,
Negledajuć na tisuću danah,

Sve Krštjanin to uradit ima.
Sieno kosit, sušit i gonieti,
Pod njim lomeć sebe i živinu,
Hiljada jih nigda dosta nije,
Svedjer goneć za četerest danah.
Kamo slama, kamo li ti drva,
Kamo ugalj, kamo li ti kôci,
Kamo gradja, trklje i ulišta?
Svega toga, i štogod se hoće,
Raja nosi, nigda neprestaje,
Zalud baca, koristi nevidja.
Osim toga još da besiedimo:
Paša hoće janjac' i ovnovah,
Sira, masla, jajah, kokošijuh,
Više putah u godini danah;
Svega dosta, jerbo čovo znade,
Mnogo arča, treba da imade,
Makar krao ili otimao,
Kô on čini kada Raju guli.
Kùpi Paša porez i harače,
Porez bo je po živomu malu,
A harači po muškarcim' Raji;
Turčin neda jednog ni drugoga,
Nit na zemlje, niti na imanje;
Sama Raja u verugam' tavni,
Dok izplati porez i harače.
Sve na mužko i najmanje diete
Harač biše na godinu danah
Turska groša dvaest i četiri.
Ne da tako Care zapovieda,
Već što Paši i to malo biše.

Redomice za deset godinah
Tako zvani Mecan Mulhalija,
On je vierni Pašin haračija:
Da nebiše kô je Paša htio,
Nebi Meco od izbranih bio....
Bije, veže, u zatvore meće,
Stavlja kletve i muči svakako
Te Krštjane, da mu diecu kažu;
Reć istinu korist nebijaše,
Hoće Mecan, i po svojoj glavi
Harač píta, siromaha davi.
Pa kad drugo nebi znao Meco,
Tad bi reko potvorenoj Raji:
„Znadem, Krstu, žena ti je težka,
„Bit će mužko, amo harač daji"
I davaju nevoljnici ljudi,
Zatvoreni, gvoždjem naprćeni,
I na diecu koju neimaju.
O Mecane dobra neimao!
Svakomu si bio dodijao.
Daklen harač, porez, globarine
Bihu tako Raju doterale,
Da nijedan čim osolit nejma.
Jadne kuće Hercegovac' tužnih
Sve sù pune Turak' po konacim';
Haračije, oli porezdčije,
Globničari, vezirovi momci,
Sad vojnici, sada namiernici,
Ol' spahije što deseto kùpe,
Ol' su Age, zemlje gospodari,
Kojigod su, u grlu im stalo;

Sve digoše i sve izjedoše;
Naš sviet počè listom umirati;
Prazno tielo jadnim pásom steže,
Pod pás tiska hledenice stiene,
Tako tužan oblakišu traži.
Gládak tieši sa zelenom travom,
Koju para i po njivam' bere;
Kozlac kopa i njime se hrani,
Nit začinja, niti solju soli. —
Od pretežkog jada i zuluma,
Od nemila glada i progonstva
Tako bihu potamnieli ljudi,
Ti bi rekô da i nisu živi.
U takovu stanju čemernomu,
Vazda roneć suze niz obraze,
Provedosmo do devetnest lietah
Sveg vezirstva zmaja Stočanina.
Još povidam, a i pravo kažem,
Ne sám Vezir i njegove sluge
Uzimahu nama sve do duše,
Veće svaki od naših Turakah
Tad se gradi Carem i Vezirom,
I nas gnječi kô je njemu drago,
Uze nama što m' u pamet dojdè,
Neostà nam za noktima crna:
Sve s hotienjem nesretnog Vezira...
Ja ostavljam Čiber-Bega lunu
I Ljubuškog Puzdrić-Kapetana,
Hali-Bega još njegova sina,
Druge mnoge, koji more mùčom
Kano otrov u sladkomu piću,

Već ti pievam Kavazbašu silnog,
Krvoloka zulumčara prvog.
U Veleži, oli tudan blizu,
U niekakvoj jami ol' dolini
Izležè se ta nemila zvierka:
Kratka vrata al' širokih plećah,
Srednjeg struka, ali zamašita,
Crna lica, još crnjega srca.
Da je imô carstvo i vladanje,
Kano Nerun u staromu Rimu,
Krštjane bi na mučilim' smicô
Kô i oni, a i mnogo više.
Al' istina Bogu je poznata:
Kavazbaša vezirovom vlastju
Mnogo stotin' pogubì Krštjanah,
Još jih više ranì, i iztučè,
Da nemogu živiet ni umrieti.
Da s' vidio, ti bi ubliedio,
Tam na Stocu, i na Buni ravnoj,
U Mostaru i na drugim miestim',
Oko dvora prokletog Vezira
Red za redom po stotinu kolja,
A na kolju od Krštjanah glave;
To su dari i jabuke mile
Kavazbaša što Veziru daje....
Takog srca i naravi biše
Kavazbaša (da bi postô biesan)
Dokle krvlju neugasi žedju.
Namrkošen, šutljiv, i pun jieda,
Kano vuče kad mu nejma mesa,
On bi bio za sve ono vrieme,

Dok ubojstvo nebi učinio,
Krštjanina ranit, ol' ubiti,
Zanj biaše gucaj vode hladne.
I balije naseoski Turci,
Osobito Ljubušani *gladni*,
Mnogo putah kugu vapijahu,
Da im bude milostiva majka
Više nego Kavazbaša crni.
Svetinja je Turcim' sva u bradi;
Nu ti vidi Kavazbašu silna,
Vaća Turke za bijelu bradu,
Pak ju rieže do živoga mesa,
Mnogim bradu a niekim i glavu;
Ter je Turcim' tako dodijao,
I tako jih biše uplašio,
Da živieti više nemogahu.
Nad Krštjanim' i ubogim Turcim'
Kavazbaša junakom se kaže,
Junak taki da svezane kolje;
Al' kad dojde na vojničko polje,
Vidit ćemo, pobratime dragi,
Kavazbaša da junačtva nejma....
Nu krvolok od naravi biše
Posve sličan Hali-Paši svomu;
Miesto Paše u svem on držaše,
Sviuh stvarih upravitelj prvi:
Rekò Paša, oli Kavazbaša,
To je onda sve jednako bilo.
Jadna bratja, moji Hercegovci,
U svim poslim' Paši naredjenim'
Kavazbašu nad sobom imaju;

Kavazbašu takog nemilnika;
Tko bi rekô da žalostni nisu?
Za hiljadu da ti jednu kažem.
Trebižat je polje omaleno,
Tapljaše ga rieka prolazeća:
Hoće Paša prokop da načinja,
Plodna zemlja da nam hranu daje.
Nek' bi lakše Raju prevario
Nesmišljenu lakše namamio,
Obećaje što učinit neće,
Pošušenu pretilinu polja
Biednoj Raji dati da uživa.
Prevarene, silom natierane
Tamo zbija Kavazbaša ljude.
Svaki hodi i torbicu nosi,
I u njojzi sirkovnice kruha,
O komu će preživieti tužan.
Projdè mnogo nedilj' i miesecih
Zasebice da se prokop gradi:
Mienjaše se na hiljade ljudi
Bez poznanstva i ratila: Turci
Napor čine, i Krštjane krive,
Što trenutjem posô nedovrše.
Tuj je voda, i dúblja, od vrata;
Tu briegovi svi od sedre tvrde,
Tu virovi i još kolovrati,
I još bare, u kojim' se tone,
Al' sve tako, i bez svake zgode
Kavazbaša opočitka neda,
Nagon čini, nigda neprestaje.
Krštjani su smrti u čeljusti';

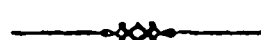
Nagla voda, i nevidne jame,
Po tom bare i ponori mnozi,
U se žderu radioce tužne;
Ali ginuć čini jim se sladje
Tam' u vodi život ostaviti,
Nego dulje s Kavazbašom biti.
Od zorice do debela mraka
Sve u vodi i dubokom glibu
Stoje, rade, doklen zanesvieste,
Doli panu, i na dno utonu.
Utopnike Kavazbaša žali:
„Gjaur manje, to je Bogu draže;
„Radi Krstu da pogineš prije,
„Nisi Turčin da živiti imaš,
„Nitsi vriedan da kô čoviek umreš.“
I ovo je pokoj običajni,
Što predaje Turčin Krštjaninu.
Dosti majkah ostà bez sinovah,
Zaručnicah bez viernoga drúga;
I sestricah bez miloga bratca;
Al' i živi dopadoše ranah
Od bolestih i od udaracah,
Težki život smrtju zamieniše.
Manje kazah neg' je jadah bilo,
Dok Trebižat osušiše pusti:
Da je za kog nebih ni žalio,
Već za Pašu, zlo ga neminulo.
Zidom kruži polje naokolo,
I planinu koja nad njim stoji;
Po tom dvore i kuće tezačke
Sagradjuje móbom i nagonom:

Pak tad rečè i pašino nazvà,
Što Krštjani krvlju iztrudiše.
Istim putem himbe i prevare
Služiše se Ljubušani Turci,
Dok pod usiev polje obratiše:
Odtad u njih pirnič i šenica,
A u Raje, koja izradila,
Prazna ruka, sirčenice nejma:
To je viera, i taka je pravda,
To punjenje turskih obećanjah,...
Pa još ima tko vieruje njima!
Ta mu viera na osudu bila,
Turčin viek je proti Krštjaninu
Kano pakô kralju nebeskomu.
Nu čim grlo guslam odgovara,
Još dvi stvari povidam ti samo,
Kavazbašu i tog Hali-Pašu
Obilnije nebil' znao, druže.
Kavazbaša kano, ljuti lave,
Gnjevi, guli, diže i otimlje.
Sve što Paša nedižè, odnešè,
Ol' sinovi Paše nesretnoga,
To sve ote, Kavazbaša uzè,
Svojm nazvà što platio nije.
On je golić izpod Podveležja,
A danas je tako, naotima
Zemlje, kućah i drugoga svega,
Bogat stoji kano Vezir mali.
Hali-Paša, premda sam ti kazô,
On je moguć kô veliki Kralju,
Al' je proždor komu dosti nije,

Svega svieta da mu dadeš blago.
Osim dvora u svem ponosita,
U njega su momci, i momkinje.
Ne jih malo nego na stotine:
Tu je troška komu kraja nije....
Da još siedi i da veziruje,
I Car tužbam da bi nevierovô,
Šalje míta, i žutinu zlata,
Nebrojeći, nego tovareći.
Al' Veziru još to dosta nije:
Sva tri sina zapašit se sprema;
Kako sebi on vezirluk kupi,
Tako sada pašaluke sinom.
Pašom biti velika je slava;
Al' ta slava skúpa je kod Cara;
Težko kesi, koja za tim hoda....
Vezir daklen za imati zlata,
Nut poslušaj što će učiniti.
U nas šumah i dubravah biše,
Céri, hrasti dugi do oblaka:
Tudja miesta k nam poslaše ljude,
Vezir njima sve prodaje dúblje
Na probiru, što je njima drago,
Na dub dajuć *zlatan dukat samo.*
Nu pogodbè, a nu ljute ràne!
Jednog dúba više vriede grane;
Al' to Paša haje i nehaje,
Mnogo dùblja mnogo dukat' nosi,
Njem' je dobro; odtlen Cara miti.
Zakupnici, (jer za malu cienu,)
Sieku stabla redom bez prestanka,

I štogodir prosta gaja biše,
Izsie koše sve do zemlje crne.
Sve siekući, nikad nesadeći,
Hali-Paša na to nas dotierà
Da u našoj opuštenoj zemlji,
Gdje biaše na hiljade dúblja,
Danas nejma špice za volara;
To je šteta kojoj lieka nejma...
Tužna majko, tužna zemljo moja!
Oprosti mi što zaludih majko;
Dok ja pisah tvoje rane ljute,
Moje pismo nazivljući „Piesmom!"
Hajme! kuku! to pievanje nije,
Već čičanje ucviljena sina,
Plačni glasak, koji prestat neće.
Kam veselje, u kom je pievanje?
Ja gledajuć izranjenu majku,
Hali-Paša gdje ju konjem gazi,
Kavazbaša živim ognjem pali,
I Mecana, gdje joj oči vadi;
Druge Turke naše protivnike,
Gdje joj piju mozak iz kostiu';
I nad majkom mrtvom, pokopanom,
Naše piesme ah! nisu pievanje,
Nego jauk, gorko nabrajanje.
Za sve vrieme, devetnest godinah,
(Jadni sinci, što si nas rodila!)
Smrt nam biše vazda na vratima,
Siečeni smo, viešani smo redom,
Na kôce nas nabijahu žive,
Moriše nas gladom i progonstvom,

Oteše nam do najmanje stvari:
Gola rebra lìkom opasana,
Bose noge, a ni kape nejma,
Postadosmo skupa prosiaci;
Našim jadim' tko će sliku naći?
Noćca mrkla svakomu je kratka,
A naša je od devetnest lietah,
Niti svanù, nit nam sunce granù,
Nevidismo zviezda', ni mieseca.

PIESMA III.

Što na zemlji i pod nebom biva,
Hodom hodi, dok do svrhe dojde,
Tko ranije, tko malo kasnije,
Svak' na zemlji dospietku se nadaj.
Svemogući, koji svima vlada,
Svima jeste mieru postavio;
I do miere kada svaka dojdu,
Dlaku jednu nemogu da projdu:
Kad' Bog rečè: „ustavi se, stani",
Sve što hodi, stoji kako kami.
Suprot vladi Tvorca nebeskoga
Ništa nebì, štogod se je svilo,
Od početka svieta što je bilo.
Sva stvorenja, koja grije sunce,
Božjoj volji podložna su vierno;
Sám je čoviek, koji često traži
U naglosti svoga ludog uma,

Nebi l' bio, i nebi l' činio
Inačije neg' je Bogu drago.
Al' zaludu on se tamo vere,
Čoviek miere bezkoristno stere,
Što se penje i što krila traži,
Što kraljevat ol' uživat misli,
Neće biti, nego samo ono,
Što Bog hotì, i pak ništa više.
Bog postavì zgode i navode,
S kojim' čoviek hodi, al' nevidi,
Kad je vrieme korak ustaviti.
I bez sumnje, dragi pobratime;
Hali-Paši, a i Kavazbaši
U naglosti sile i mogućstva
Tko bi rekô, da je njima dosta,
Bog da nebì, koji reći može?
Kadno čoviek sve nadvisi druge
U holosti, i digne se gori
Da sve može sám on sebi zbori;
Ali jednom dlakom njega ori,
Lucifera koji zbacì doli.
Tak' naravno i bez svake muke
Bog hotidè, Hali-Paša padè;
To je čudo i božije dielo:
Kako padè nikad neustadè.
Nut poslušaj, mio pobratime,
Božja srdžba kako njega tare
U čas isti, kad nastoji, traži
Sve na više uzdignuti perje.
Veličanstvu svih njegovih zloćah
Za osamnest podpunih godinah

Biaše se miera napunila;
Devetneste istom na početku,
Bog prionù za osvetu pravu,
Pašu diže, i s njim mnoge druge;
I kô jednom' puku u Egiptu,
Tak' i nami smilovà se Dobri,
Izbavì nas, Faraunu otè.
More suzah, koje mi prolismo,
Jedva doprì do carevih dvorah,
Car nas spazì na tom crnom moru,
Gdje vozimo i vozeć ginemo
Od zuluma, koji sa svih stranah
Oblak zbija svrhu naših glavah,
Kano vietri na susrietu snagah,
Dažd nemili, i sušicu krupu
Na nas smeće, pristanutja nejma.
To videći sa divana Care,
I čujući jeku i jauku
Nas nevoljnih mukam' obkruženih
Kô vojnikah na bojnomu polju,
Rečè Care i zaklè se tvrdo:
„Zulum smačè moju viernu Raju,
„Viera i Bog, smicati je neće,
„Dok j'u mene o bedrici ćorda,
„I dok sam ja od Stambola Care,
„Oprit ću se, sić ću zulumčare.“
To izustì, trstinu prihvatì,
Bîo listak crnilom izpisà,
Pismo zove ferman osobiti;
Jednog šalje bosanskom Veziru;
A drugoga Hali-Paši silnom.

U fermanu Care besiedio:
„Moj Veziru moja slugo vierna!
„Glasna diela moga roditelja
„Nov' uredbam' popraviše carstvo,
„Da bi Turci zulum ostavili,
„Jos i svoje usilnosti stare,
„Ukinuli móbe i nagone,
„I od Raje drugo neuzeli
„Nego samo Care što naredi.
„Da i Turci, a nè Raja sama
„Porez daju po imanjstvu svomu:
„Po tom momke jošter neženjene
„U vojnike za osam godinah.
„Te naredbe svagdie uvedene,
„Hercegovci, i Bošnjaci Turci,
„(Tužni glasi meni dokazuju)
„I danas jih hoće da pogrde.
„Raja čiči, đo Boga se čuje,
„Jer nepravde, koje joj se čine,
„Nemože ih da podnese dulje.
„Radi česa ovi ferman pišem,
„Da Malbaše Turke sakupite,
„Sazovete, Raju, i Krštjane,
„Pak jim ferman na glas pročitate.
„Ja sam Care Raje i Turakah,
„Kod zakona, i carskog vladanja,
„Turčin bio, oli se krstio,
„Svak je jednak, niti ga pometa
„Što je na njem sunet, ol' krštjenje.
„Neka Turčin u džamiji klanja,
„A Krštjani sebi crkve grade;

„U poštenju, miru i u slogi,
„Svaki prosto po zakonu svomu
„Neka služi gospodaru Bogu.
„Zatim hoću da se porez daje
„Po imanju, i svaki po svomu,
„Bio Turčin, oli Krštjanine.
„Turci dat će momke za vojnike,
„Služiti će na obranu carstva,
„Bez prestanka za osam godinah.
„Te naredbe starca bábe moga
„Ponavljajuć, hoću, zapoviedam,
„Svi Bošnjaci, i svi Hercegovci,
„Da ih prime, štuju, obslužuju.
„Inačije, poslušajte Turci,
„Kunem Vam se na ramenu glavom,
„Mojom sabljom i desnicom rukom,
„Još i vierom Muhameda slavnog,
„Svetom knjigom našim *Alkoranom*,
„Poslati ću silnu vojsku moju,
„Koja će Vas pamet' naučiti,
„Da primite za nevolju ljutu,
„Što nećete da primite voljno.
„Živit' vam' je po Fermanu Turci!
„Ja sam Care, prevarit Vas neću."
Tako pisà, ter se i podpisà;
Pečat-turu zlatom navezenu
On pridaje sitnomu fermanu:
Jednog šalje bosanskom' Veziru,
A drugoga Paši od Mostara.
Po načinu kako mi brojimo,
Lieto biše čet'rest i sedmo

Nad hiljadom i stotinom osmom,
Kad Vezirim' fermani stigoše.
Svaki Vezir svog fermana uči,
A učeć ga on se grótom smije,
I ruga se Caru u Stambolu,
Da luduje štogod pripisuje:
Cara ruže i u sebi zbore:
„Naš je Care postô Gjaurinom,
„Vlaški su ga Cari pokrstilí,
„Pak on piše da pokrsti Turke.
„Liepa viera svetca Muhameda
„Kuda odè? Kamo li se vržè?
„Sad vidimo da je više nije....
„Al' kako je namislio Care,
„U fermanu što je nakitio,
„Viera i Bog izvršit se neće.
„Crni gavran postat će labudom,
„Mali golub orlom mrcinjašem,
„Mrki vuče janjcem od godine,
„Planine će u dolinu sići,
„I sve rieke uz planinu teći,
„Osustat će sunce i mieseče
„Prije nego Hercegovci Turci,
„I Bošnjaci starinom junaci,
„Ferman prime i njega izpune,
„Ol' poznadu Cara gospodara,
„Koji stare diže običaje.
„Svi volimo bitkom izginuti,
„Gjaurskim se krstom prekrstiti,
„Nego dati sinke u vojnike,
„Nego primit porez po imanju,

„Slobod dati Krstu nemilomu,
„Dopustit mu crkve i otare,
„Š njega dignut naše danjke stare . .
„Neka piše što mu drago Care,
„Mi smo Turci liepog svetca viere,
„Nam je prosto sablju naoštriti,
„I istoga Cara uništiti,
„Za obranu turkovanja pravog.
Ove rieči, a i mnoge više
Dva Vezira štijuć govoriše,
Pak smotaše ferman bez poštenja,
I po svomu starom običaju,
Turnuše ga tamo u potaju,
Nek' sviet nezna osobito Raja,
Što se piše od čestitog Cara.
Zatim odmah obadva Vezira
Način traže, jedan drugom' piše,
Kako dobit ol' prevarit Cara,
I neprimit poslatog fermana.
Hali-Paša vuk stariji biše
Ter u Bosnu on ovako piše:
„Od sve Bosne glavni Bezi Turci,
„Iz Krajine, i iz Posavine,
„Potežte se k Sarajevu gradu,
„Ondie bit će svih obćeno vieće,
„Hali-Paša i družina doć će . . . . . .
Dan naznačen kada dojdè svanù,
Sarajevo puno Begah biše,
Sve potajno tamo se svrviše.
U široku miestu za družine
Posieli su Bezi na okolo,

Hali-Paša ta vučina stara,
A naš Vezir od grada Mostara,
U sredi je sio kano Dagon,
I svi Bezi na njeg' čine nagon
Da on prvi pred ostalim' kaže
Što se Caru odpisati ima,
Njegov ferman zašto se neprima.
I da b' Care htio usiliti,
Bi li mu se smieli odapriti?
Dva pitanja Hali-Paša prima,
I ovako prvom' odgovara:
„Ja sam bio u Stambolu gradu,
„S miesta znadem onu našu vladu,
„Tu se mnogo zbori, a i čini,
„Al' najmanje kô je po istini;
„Zato sada mi, nepišuć pravo,
„Ja se uhvam, ostat ćemo zdravo,
„Evo način od odpisa moga:
„Čestit Care, mili gospodare!
„Svim' Turcima i krštenoj Raji
„Štismo ferman po naredbi tvojoj;
„Raja rečè, i svi naši Turci:
„Novi ferman sve nam dobro kvari,
„Nam su mili običaji stari;
„Mi sudimo, kako i želimo
„Da sve hodi kô j' i prije bilo.
„Mi smo Turci ovdje na Krajini,
„Vojujemo proti djaurima,
„Crnogorcim', i drugim' mnogima;
„Nit sinove pustiti možemo,
„Da tam idju, u vojsku se pišu,

„I čuvaju tudju domovinu:
„Evo doma, evo za njih boja;
„Zato smo jih podgojili mlade,
„Da čuvaju naše siede brade.
„Evo što ti Turci i sva Raja
„Upravljaju do Stambola tvoga.
„Primi Care, i budi ti milo,
„Da sve stoji kô j' i prije bilo.
Kad odgovor Pašin razumiše,
Ustadoše Bezi redomice,
Stočeviću skupa zahvaljuju,
Da je znao i su malo riečih,
Mnogo reći, Caru zadovoljit.
I rekoše Bezi u jedino:
„Uprav tako, bit nemože bolje!"
Poslim toga Stočević se sprema,
Da na drugi upit odgovori,
Kad bi Care Turke usilio,
Novi ferman da svakako prime,
Bi l' se smieli odaprieti Turci,
Koje poji Bosna, i Neretva?
Paka rečè: „Bezi poslušajte!
„Mnogo može svaka stalna sloga,
„Malo manje nego kriepost Boga,
„I mi složni kad budemo biti,
„Moć ćemo se Caru odapriti.
„Nego, bratjo, ako smo mi Turci,
„I junaci, kako misle ljudi,
„Za štap jedan skupa prihvatimo,
„Bud'mo vierni, krvi nežalimo;
„Pomoć će nas svetče Muhamede,

„Odbit ćemo Cara i fermane,
„Učuvati našu vieru staru.
„Zato evo listak, na komu sam
„Ja podpisan mojom' istom rukom,
„Da ću prie izgubiti glavu,
„Neg' se novom podložit fermanu.
„Vi, ako ste bratja, pravi Turci,
„Bud'te sa mnom i od iste misli,
„Pak ćemo mi pokazati svietu,
„Da smo sami u turskomu carstvu
„Zadojeni junačkime mliekom.
„Nismo žene, nego smo mi ljudi,
„Ni djauri, nego pravi Turci;
„Sram i rugo najviše bi bilo
„Ferman primit i po njemu živit,
„Pak izgubit vieru i imanje,
„I gospostvo, koje nas odhranì.
„Kô Car hoće da se pusti Raji,
„Kud bismo mi tada gospodari?
„Kad nestane móbah i izmetah,
„Uzimanjah po načinu starom,
„Turska viera! ni nas tada nejma;
„I koji smo prebogati Turci,
„Postat ćemo redom prosiaci,
„Puni hrdje, bez zalogaj' kruha,
„Kano Raja, koju poznajete.
Vezir svršì; Bezi preuzeše:
„Evo naše glave i imanja,
„Ev' imena za nas i družinu;
„Svi smo složni, i s tobom mislimo
„Odbit Cara i njegovu vojsku,

„Udariti jedan na stotinu,
„Dobit ćemo našeg protivnika.
Pak ugovor, tako utvrdjeni,
Napisaše i na više listah,
Svaki Beže da svojim pokaže,
I pripravi na oružje Turke;
Ali tajno, da neznade Raja,
Uprav što je, oli na koga je.
Kada Bezi vieće zaključiše,
Svaki odè k zavičaju svomu.
Hali-Paša i njegovo družtvo
Vratisĕ se ka Mostaru bielu.
Dan za danom, vrieme za vremenom,
Stižè Caru knjiga od Bošnjakah,
I ujedno mostarskih Turakah,
Koji pišu: *radi stare sreće*
Novi ferman da primiti neće.
Proštiv Care, ništa negovori,
Već zamišljen promienjuje lice,
Zapraži se, pak opet ubliedi,
Zatim rečè: „Ja nebio Care,
„Ak' nebudem pokorit zlotvore,
„Od starine gadne odmetnike,
„Poturice bosanske balije,
„Hercegovce, hole Mostarane.
Zatim Care naglo ruku pružì,
Pak prihvatì pozlaćeno zvonce.
Istom zveknù, uletiše sluge;
I veli jim sa divana Care:
„Am' zovnite Omer-Pašu moga.“
Kô dlan o dlan odletiše sluge,

Omer-Paša kod Cara se najdè.
Kad se Omer Caru poklonio,
I u skut ga biše poljubio,
Uzgor stadè, obie podvì ruke.
Tada Care (što običaj nije)
Pokraj sebe i na desnu ruku,
Za pokazat veliko postenje,
„Siedi, rečè, Omer-Paša vierni.“
Donesoše kavu i duhana,
Kavu piju, dime odbijaju:
Stere Care svoje razgovore
Tamo, amo, a ništa izviestna.
Omer sluša, kavu prisrkuje,
Ali njemu ništa sladko nije;
Jer se kruto zamislio biše
Tom pozvanju i tomu poštenju,
Da to nebi sve prisielo njemu.
Malo vrieme, za dugo nebilo,
Projdoše se kave i duhana,
Pak je Care rieči besiedio:
„Znaš Omere za fermane moje,
„Koje poslah bosanskom' Veziru,
„I Haliji rodom Stočaninu?
„Hercegovci i Bošnjaci Turci
„Ev' odgovor, u kojem mi pišu,
„Da neljube neg' *bašaluk stari*,
„Novi ferman da primiti neće.
„Ja se zakleh Bogu i priestolju,
„Mojom sabljom i desnicom rukom,
„Podložiti carstvo naokolo
„Uredbama slavnog otca moga.

„Već Omere, vierna slugo moja,
„Ti si junak da drugoga nejmam,
„Tebe činim Nadvojvodom prvim,
„Evo tebi moju sablju dajem,
„Moju sablju u junačku ruku,
„Moju oblast uz pametnu glavu,
„Moju vojsku, tòpe i oružje,
„I sve drugo što je od potrebe,
„Uzmi, pojdi, rani i zakasni,
„Da što prije ti u Bosnu dojdeš,
„I obajdeš miesto Hercegovo,
„I te tamo odmetnike Turke,
„Kô viešt lovac u planini vuke,
„Vlastju mojom, a desnicom tvojom,
„Vataj, veži i što drugo znadeš,
„Dok ih meni podložne predadeš;
„Tako šaljem tebe miesto sebe,
„Moja oblast, a tvoja je slava;
„Budi hrabren i svom' Caru vieran."
Kada Care besiedu izustì,
Omer padè, prostirač poljubì,
Na kom Care na divanu siedi,
Zatim skute i desnicu ruku,
A najposlim sablju darovanu,
Pak besiedi Caru čestitomu:
„O moj Care, dobri gospodare!
„Velika je milost uzvišenja,
„Kojom si me danas obdario;
„Nisam vriedan takog pouzdanja,
„Malu kriepost sasvim da imadem,
„Viernim srcem tvoje želje primam:

„Bog na pomoć, i careva vojska,
„Idjem tamo, i poslu se nadam,
„Da ugodim dobrom' srcu tvomu.“
Omer-Paša novi Nadvojvoda,
Ol' *Serasker*, kô govore Turci,
Neodmiče nijednoga dana,
K sebi zove vierne gjenerale,
I primljenu naredbu jim kaže:
Odma, veli, nek' se vojska sprema
Da idjemo i da nekasnimo.
Svi su složni, i svi hite poći;
Na čas prije nego trublja zveknù,
Koja na put izzaziva vojsku;
Nu dogadjaj ti poslušaj, pobro.
Poslim nego Caru odpisaše
Hercegovci i Bošnjaci Turci,
Dobro pomne i slušaju glase,
Hoće l' Care na nje krenut vojsku.
U to vrieme, dok Serasker sprema
Silnu vojsku, i bojno oružje,
Glas dopadè našim krvopijam,
Da Serasker mnogu vodi vojsku,
Mnogo višu neg' istina biše;
Tako oni od stra' razumiše.
Tada nieki od onizih Begah,
Koji sobom podpis imadiše
Kog' u vieću skupa učiniše,
Šutom, šutom k Caru ga opremì;
Ne toliko što on Cara ljubi,
Već što sebi dobru sreću traži.
Bog prepustì da se tako zgodì,

I izdajstvo u istinu plodì.
Podpis dojdè u careve ruke,
U komu je Hali-Paša prvi;
To je Caru puno drago bilo.
Podpis daje Omer-Paši svomu:
„Eto rečè, mudro mi se vladaj,
„Tajno drži, pomoć će ti vrstno.“
Kô u mraku koji svietlost najdè,
Tak' Omeru ovi podpis služi;
Njega meće k srdcu u niedarca,
Vesel pojdè s vojskom uredjenom.
Znade Omer da i malo vrieme
Više valja neg' veliko blago;
Zato idje, nigdâ nepočiva,
Da što prije u Bosni se najde.
Kad mišljahu Sarajlije Turci,
Da je Omer stopro na njih pošô,
On evo ga, medju nje je došô;
Nit ga čuo nit vidio itko;
Uliezo je, medju njima siedè,
Sa svom vojskom, koja š njime biše,
A neprolì krvi ni kapljice;
Čudno Omer Turke prevario,
I vàs grad je vojskom obsiednuo.
Sarajlije osobito prvi
Zgledaju se i dva i tri puta;
Tad ušute i uzdahnu težko,
Jer padose kada nemisliše;
Kunu vrieme, koje jurve projdè,
A sadašnje tom podobno nije,
Da se sprave i Omera jurnu.

Zato čeznu, sebi prste grizu,
Kunuć sablju i desnicu ruku.
Videći se u nevolji ljutoj,
Dvie najbolje izmisliše stvari,
Jednu: stati s Omerom u liepo,
Dulje vrieme tù ga zabavljati;
Drugu: pisat Turcim' Hercegovcim',
I ostalim što su u Krajini,
Da ustanu, pripašu oružje,
I dok tamo na nje Omer pojde,
Oni bi se za njim podignuli,
I sa svih ga stranah obklopili.
Tako daklen oni pišu tajno
Hercegovcim', i još Krajišnicim',
Misleć oni u pomoć jim doći.
Zatim odè Sarajlija prvi,
Žutobrada, Fazli-Paša zvani,
Na pohode Askerpaši carskom';
I tam idju Bezi i glavari,
Svi da kažu da ga rad imadu.
Omer-Paša sve vesela lica
Liepo prima Sarajlije Turke,
Pokučuje kavu i duhana,
Kô da su mu prijatelji prvi.
Tu se zbori i o mnogo stvarih,
Oni njemu, a on njima dúlji,
Prijateljstvo veliko se stere,
Al' s nijedne strane nejma viere;
Oni njemu malo da vieruju,
A on njima ništa po gotovu.
I ovo se *politika* zove,

Jedno zborit, a drugčije mislit,
Med i maslo imat na jeziku,
A u srcu pelin i gorčilo.
Nu medjuto besieda je stara:
„Za majstora svako drvo služi,
„A nemajstor i najliepše kvari.
Omer-Paša, kô da zbiljno prima
Te pohode za svoje poštenje,
Po čem reče Fazli-Paši hinom,
I ostalim velikašim' redom:
„Kudgod pojdem vi bit ćete sa mnom,
„Da čim smo se liepo upoznali,
„Dulje vrieme da se uživamo,
„I čim jeste vrući prijatelji
„Kako meni, tako Caru svomu,
„U poslovim' pomoć ćete meni,
„Vašim svietom i desnicom rukom.
Omer ih je zgodno uhvatio,
Jer rekoše kô za dragu volju
Š njime biti, što je za nevolju.
Fazli-Paša pojdè uz Omera,
Kano medjed, kog' svietina voda,
Da izmami novac' i večeru.
Ali u tom otajstvo je kruto:
Omer rečè: „Nek' su sa mnom prvi,
„Moje oko paziti će na nji',
„Drugi Turci, kojino su manji,
„Pomest će se kano ovce lude,
„Kad izgube preodnik' zvonara.
Kako rečè, tako i pogodì.
Ali slušaj što se potla zgodì;

Hercegovci tako Krajšnici,
Još po vieću prie učinjenu,
I po tajnom pismu Sarajlijah,
Spravljaju se štogod bolje mogu,
Omer-Pašu da ukinu s noguh;
Staro, mlado, malo i veliko,
Na oružje sve ustalo biše;
I Turkinje sablju pripasale.
Ili jedu, ili obnoć spiju,
Bojn' oružje nikad neskidaju;
Junače se, žeste, podvikuju,
Rek' bi, sieku Nizam, koga psuju,
I njegova Nadvojvodu Pašu;
Komu vele: „Jesi prevario
„Sarajlije, nenadno jim stigô;
„Ali nisi za nas uranio;
„Mi junačko jur nosimo ime,
„Sada evo Bog nam zgodu daje,
„Oštrim gvoždjem, prahom i olovom,
„Pokazati teb' Omere svinjo,
„Da Turkinja nas zadojì majka. —
Oko konca četresti devete,
Omer-Paša poslà malo vojske,
Tam' u Konjic varoš premaleni,
Da okuša, bi li Mostarani,
Nebijuć se tu primili vojsku.
Al' Mostarci drugčije su misli....
U to doba Veležkinja Vila,
Nad Mostarom tankoglasno viknù:
„Mostarani na zlo Vama bilo!
„Zlo ga sieli, crnu kavu pili,

„Eno vojska gotov' do Konjica,
„Omer hoće da u Mostar sajde.
Kad to čuše što govori Vila,
Mostarani hitni kano striela,
Tko na noge, tko na dobra konja,
Bielopolje bitkom zapasali,
Pretrkuje jedan pred drugoga,
Tko uz Porim, tko uz Dragu hladnu;
Trkom trču uz tu težku stranu:
Svi se bihu težko zadahtili,
I velikim potom natopili,
Dok izbiše gor' na Žemlje liepe;
Tako oni brzo trču gori,
Al' će brže, nevaram te druže,
Dok prekovrat budu biežat doli.
Pred svim družtvom opružio prvi
Kavazbaša na doratu svomu;
Za njim drugi od vojske glavari;
Top se vuče na nevoljnim volma,
Konji nose praha i olova,
I ostalo, što trebuje vojsci.
Jadnu Raju natieraše Turci,
Da sa svojim konjma i volovim'
Dadu pomoć proti svojoj volji,
Da im gone što je od potrebe.
Više stotin' Turak' oružanih,
Hitro vrve putem od Konjica.
Kad su bili na vrh Vrabča crna,
Kavazbaša razredjuje vojsku,
Jednu šalje k Hanu u Bielu,
Drugu ima doli u Borcima,

A na strani zvanoj Lipetima
Šanac tvrdi, i top namiestio,
Na vrh Vrabča on se pasadio
Kô stožina na sried bojnog polja,
Da upravlja i prvim' i stražnjim'.
Jadan put je i od sebe tuda,
Kavazbaša naredjuje tada,
Starodavne bukve i borovi
Da se sieku, preko puta sväle,
Da Omeru pute preprieči.
Luda glavo! šta pošteti gore!
Misli tužan da će zasieć vojsci
Kano čoban jednoj lienoj ovci....
A da ti je jošter vidiet bilo
Oni šanac na Lipetim' zidan!!!
Jednom š njega da je zapalio,
Top bi pao, šanac razvalio;
Ali sreća jer ga neupalì,
Već se šanac sám od sebe svalì.
S takom spravom i tvrdjavju jadnom
Kavazbaša carsku vojsku čeka....
Dok Mostarci stavljaju busije,
Jedan oddiel Omerove vojske
Došô biše i u Konjic sio.
Pred njom bieše na glasu delija,
Knez i plemić od slavne Poljačke,
Jelinsky se kućom nazivaše.
Njega Care za junačka diela
Skenderbega imenom prozvao
Kano jednom Juru Kastriota.
Nu Jelinsky i njegovo družtvo

Konak ima zgodom u Konjicu
Po kućama onizih Turaka';
Mostarane goloj na ledini
Led i kiša, vietri probijaju,
U sried zime po planinam' sniežnim'.
To Jelinsky sve podpuno znade;
I kudgod se Mostarani krenu:
Kak' od zime, i od jada ginu,
I gladuju dok jim torba dojde.
Jelinskomu to je puno drago,
Jer njihova velika nezgoda
Za Skendera jestlo glavna zgoda;
Odkud čeka odmah neudara,
Iz te ruke njima dúlji muke,
I što mogu nek' se iznemognu
Dulje vrieme noseć težko breme,
Satrveni strahom, gladom, ledom.
Al' Mostarci tupoume glave,
Što Skenderbeg na nji' neudara,
„Nesmi, vele, jer je strašivica!...
„Da je čoviek srca junačkoga,
„On b' udrio makar poginuo....
Pak Mostarci u takoj ludosti,
U holosti, taštom pouzdanju,
Da pogrde Skenderbega kneza,
Ovako mu oni zapievaše:
„Skenderbeže kôno žena ležè,
„Vrućom peći da izpari ledja
„U Konjicu, jamivši prešljicu,
„Oli plete na igle čorape,
„Ol' s Konjičkam' veze poćelice;

„Ženske posle kada tamo svrši,
„Kad prešljicu bude doraditi,
„On će tada carstvo obraniti.
Ta mostarska piesma čim se spieva.
Mostarcima Skenderbeg odpievà;
Al' ne grlom, koje zalud trudi,
Nego topom, koji strašno buči,
I još zrnom, koje leteć zuči,
I pod posluh meće tko ga neće.
Mostarcima uho jur zaglušì,
Stadè piesma, avaz se zadušì;
Jer jur Skender udario biše
U Bieloj, i Borcima tavnim'.
Tada samo ako i ne prije,
Sietiše se Mostarani ludi,
Da Skenderbeg već tamo neprede,
Jer top bije, a prešljica nije.
Utekoše, koji nepadoše,
Ostaviše Borke, i Bielu,
Ostaviše u veliku jadu,
I bižeći sebi gule bradu.....
Nu je Vrabač vele tiesan klanac,
A Lipeta mlogo iznešena.
Uzdaju se Mostarani Turci
Kâno zvierke u krš, i u griže,
O kô pauk u preguste mriže:
„Miesto, vele, nas će sahraniti,
„Ondie ćemo Nizam podaviti,
„Kad navrvi uz ta tiesna ždrla,
„Iza bukvah, i debelih borjah,
„Bit ćemo ih, proć nijedan neće.“

Što želili, to su govorili;
I baba je snila što bi htila:
Spravljaju se, i sve Boga mole
Tud Nizami da se već pomole:
Da l' Skenderbeg na Borcima stao,
Seb' za zgodu, Mostarcim' za škodu,
Čeka vrieme Mostarcim' nekaže,
Da bi znali Skenderove misli.
Projde vrieme, koje dugo nije,
Siečanj padè Veljača nastadè,
Take nosi Mostaranim' jade,
Kakvih prije nigda čuli nisu;
Osobito Paša Stočanine.
Godina je jurve pedeseta,
A Veljača mjesec sa početka:
Jutrom rano uranili Turci
Na Lipetim', i onom na Vrabču,
Kavu srču, lule pripaljuju,
I bistrice žežne rakije,
Koji ima, on po malo smrče,
Drugi malo crna vina pije,
Iza mrzle noći da s' ugrije,
Ter junaštvo da mu srcu dade,
Nek' slobodno može besiediti,
Ako i ne s' Nizamom se biti.
Dok Mostarci sebe pokripljuju,
Jedan drugom' „dobro jutro!" viče,
Pitaju se za noć i spavanje,
Pokučuju kese od duhana,
Da napuni, u koga je prazna;
I dodaju kavu, ol' rakiju,

I zdravicu uz malu čašicu,
Da potvrde slogu, i bratimstvo.
Dok svi tako bihu zabavljeni,
U veselju milom zanešeni,
Dojdè njima uprav na zlo jutro.
Niešto pučè, malo razumiše····
Usrid društva, evo ugledaše,
Gdi od gvozdja težko zrno padè,
I dok padè sebi vatru dadè,
Udilj pučè, kô nebesko vrieme;
I komadje leti na tisuće,
Gdje udari zdravo neostaje.
Ovo padè drugo za njim dojdè,
To nepadè, već nad njima pučè,
I svom snagom ozgor sa visine
Sve na glave tužnih Mostaranah
Pada, tuče i nemilo bije.
Drugo zrnje od bojnih topovah,
Nieko u njih, nieko tud oko njih
Bukve smira, ciepa i prebija,
Gusto lete cieplje i ogranci,
Mostaranim' ljute jade daju.
To videći u glas zavapiše:
„Dan je sudnji! hajme! propadosmo!
Tko je ranjen, on jauče težko;
Tko ubijen za orle je meso:
Nit ranjenim mogu pomoć dati,
Nit nesretne mrtve pokopati.
Nieki viču: „Pomozi nas Svetče!
„Ti pomozi sada ol' nikada;
Drugi vele: „To je bič od Boga.“

Treći zbore: „Na oružje druže!“
Svi napokon jednoglasno viknu:
„Biž’ tko može, neginimo ludo!“
Jauk, vika, i nemila graja,
Zaglušuje doline i klance,
Kô pod ovce kad tko pusti jance;
Kô mršavi pod oblakom ždrali,
Ol’ na glavnji nevoljnici mravi,
Mostarani tako su se smeli:
Stat nesmidu, bižat neumidu.
Ali tomu rugati se nije,
Jere oni drugo i neznadu
Nego Raju kada gnječe, tlače,
Junacim’ se tad’ pokazat biesnim.
Boja učnog nisu ni vidili,
A kamo li kadgod u njem bili,
Odkud hoćeš da što rade, znadu?
Pobliedili, u smrtnomu znoju
Ogreznuli, i živi se smrzli;
Tužne noge da jame poda se,
Prikoredno skaču, ustaju se,
I padaju napred, i natraga;
Jer pod tielom koljena jim drhću
Kôno šibke, kojim’ vietar mlati.
Konjanici uzjašiti hite,
I od stra’ im tako oči blište,
Da na konje jošter povezane
Uzjahuju, hoće da putuju;
Nit ga driše nit zauzdat znaju.
Drugi jašu, al’ konja nepašu,
I ujedno sa sedlom padaju,

Razbijaju glave, lome rebra.
Da s' vidio, svemogući Bože!
Kada oni bižati počeše,
Strah i žalost tad nastadè veća;
I što koi bižeći odmiče,
Strah u srcu raste i primiče....
Skenderbeže topim' i kumparam',
Često sliedi vatru pridavati.
Kad top pukne, stane zemlje jeka
I odlegne gori u planine,
Tiesne drage, rupe i doline,
Tak' da jadni Mostarani misle
Od topovah deset na pedeset.
Čini im se još i ovo više,
Da nesamo top za njima grmi,
Već da puca i s obedvi strane....
Veli Mujo „Očinjeg mi vida,
„Eto topa na nas još i sprida:"
I strah reste tako sve to-veće,
Da nijedan sahranit se neće.
Za njihove sve to veće jadè,
Carska vojska u dva mala krila,
Kroz planinu, i s'obedvi strane,
Mostarane obletila biše.
S tim' vojnicim' ima mnogo pasah,
Posve krupnih, tako izučenih,
Da tudjina, gone kano vuka.
Neka lavom, a i neká štekom,
Mostarane najdu i pogone.
Ol' u jami ol' za kakvim panjem,
Mostaranin sakrije se, šuti,

Al' ga ćuko iz daleka ćuti,
K njemu leti, i kô da on zbori:
„Evo g' evo, držite ga ljudi!"
Eto, muke, kojoj kraja nije;
Strah i umor počinutka pita,
I Mostarac pane da počine,
Al' nemili kučak njeg' pokine;
Mora trčat, mogô il nemogô;
Ol' tu stajuc' ima da pogine.
Nije druga, rad života draga
Nezalazeć ni tamo ni amo,
Red je bižat u jatu k Mostaru.
Oni biže; al' da si ih srio
Ol' bi plakô, oli bi se smio;
Svaki trče štogod brže može;
Jedan pane, drugi na njeg' stane,
Nejma kada da mimo njeg' projde.
Puti, staze, i obližnje šume,
Redom leže, torbam' prekrivene,
I oružjem' jadnim pouzdanjem,
I odielom što se bacit može.
Svi bez svega i napolu goli,
Bosonozi, i bez kape drugi,
Oprcani kroz kukriku trčuć,
Sčeprljani, krvlju obliveni;
Idju, trču, lete kô da puknu;
Tako dišu, da ostave dušu;
Nek' izajde štogod može prije,
Jer u tielu njojzi miesta nije.
Kad s' Porima bihu niza stranu,
Strana vara a naglo se trče,

Štogod zapne, ol' s' opuzu noge,
Po čem vidiš ovog, i onoga
Doli padne; prie neg' ustane,
Privrne se s noguh preko vrata,
I nè jednom nego više kratah;
Strah njeg' tura, i puca mu mura,
Al' nečuje na pô mrtvo tielo.
Ol' sletiše, ol' se skoturaše,
Jur su doli niz Bielo Polje,
Bielo Polje vazda će se zvati,
Al' Mostarcim' kad ga bieżeć miere,
Crno jim je da prilike nije,
Buduć dugo do dna dobra sata,
A njima se čini i dva dana;
Jer za njima jurve sa Porima
Topi dime, i bacaju zrnje.
Pri Mostaru voda *Djevojačka*,
Nije tada nego *Udovička*,
Crnim suzam' jerbo danas lieva,
Za Mostarcim' koji izginuše,
I za onim', koji tud prolitju
Smrt i goru da kasnije najdu.
Nu Mostarac' koliko jih može,
U grad Mostar unesoše kože,
Al' zaludu strah je usred kostih,
Za njih nejma miesta od slobosti,
Prije nego sve trčući pridju
Tam do medje Cara nimačkoga.
Kako koji u Mostar dolitje,
Stati nesmi, trče i prolitje,
On za kuću nezna da je tute.

Drugi, koji štogod slobodniji,
Svratjaju se domu nesretnomu,
Da ujagme ženu i dječicu,
Nebi li jim život sahranili.
Tako dakle dnevu i u nóci,
Idju, biže kudgod koji može,
Tko Gabeli, a tko k Ljubuškomu,
Ol' na medji k malom Imockomu,
Jer spasenje samo tamo vide
U niemačku zemlju kad se prijde.
Da s' vidio kô vidismo mnogi
Tu bižanu Turak' i Turkinjah,
Medju strahom, plačem, i suzama;
Trču, biže, po šumam' se veru,
Naprtjeni djecom i pokustvom.
Mnogi bosi pobijahu nokte,
Kroz ljutine, još i guste drače,
Tu se nezna kuda koji skače.
Ali jim je ravno sve kô polje,
Da je uteć samo brže bolje.
I dok biže tada nevelidu,
Nam Krštjanim', kô što vazda prije:
„Amo Krstu! hodi! konja vodaj!
„Steri, kolji i konak mi pravi!“
Nego krotci kô janjčići mali,
Sladko zbore, preponizno mole:
„Križe brate! poljubljeni Ante!
„Luce! Kate! moje sestre mile!
„Daj za Boga u kućeru malu
„Sakrite me dok se ujti noćca,
„Da počinem, da se odnesviestim,

„Více bižat ja po danu nesmim,
„A saplasam da već mrtav padam.“
Nu Krštjani spominju se liepo,
Da Spasitelj izdajniku Judi
Poniženo da je noge prao,
I za iste, koji ga propeše,
Odpuštenje píta sa nebesah.
Po čem oni svojim’ skopanicim,
Zlotvorima i neviernim Turcim’
Dobro čine, niti im’ se svete . . . .
Po selima doli oko medje,
Po stajama dobrieh Krštjanah,
To je puno Turak’, i Turkinjah,
Koji biže, i kod njih se kriju.
Za Mostarcim’, koji krivi biže,
Čvrsto Nizam trče u potiru;
Gdiegod najdu krštjanske čobane,
Ol’ putnike, ol’ na kuće smjere,
Pak pítaju, dare obetaju,
Kôgod znade za Mostarca koga,
Da ga oda, bez svakoga straha.
Izkazat jih neb’ izdajstvo bilo,
Već predati pravdi odmenike,
Da ih sudi po zlom dielovanju.
Al’ nu vidi srdca krštjanskoga!
Iste krivce pokučiti pravdi
Krštjani se plaše, i uztežu;
I još drže da je više blago
Činit drugom’ što je nama drago.
Dok Mostarci tamo am’ se kriju,
I dok biže u niemačku zemlju,

Skender prvi, za njim Omer Paša,
I sva vojska u Mostar dovrvì.
Kad dojdoše, straže postaviše,
Da s' nemože u grad, ni iz grada,
Dokle svaki povidio nebi,
Kuda idje, tko je i kako je.
Istu večer kada vojska rupì,
Vàs je Mostar ona okružila;
I kad smrčè, nu da vidiš čuda:
Redom, redom, hiljadu vatarah
Careva je vojska zapalila.
Svaki vojnik deset vatar' loži,
Ol' i više, kazat nebi znao;
Al' bì ono što ušima čujah,
Mostarani kad govore sobom:
„Svaka vatra da jednoga grije,
„Mi smo bili, pa veće nas nije;
„Jer vatarah ima sto tisućah."
Više broje neg' vatarah biše;
Strah iz srdca kroz oči jim gleda,
I primiče, pravo broit neda . . . .
  Istom noćju, a još više sutra,
Po Mostaru topovi se vuku;
Prevlače ih i tamo, i amo,
Nek se čini da jih više ima:
Kola tuku zidovi se tresu,
Konji krešu, a veruge zveče,
Mostarani viču „Hajme!" „ječe"
Bliede, živi od stra' mriju:
  Nadvojvoda kada dotle dojdè,
I o jednom Mostarane slomì:

Kavazbašu da predadu píta.
Obetaju, i kunu se tvrdo:
Ol' g' ubiti ol' pridati živa.
Dal nevjera njihovo je rugo,
Nit' obdrže jedno, niti drugo;
Nego l' obnoć doli pod Čapljinom,
Uhvaćena kolik' i svezana,
Puštaju ga da on bieži stranom
Od Sestrime preko Biletićah.
Kroz tu smreku, i deraču gustu
Obnoć biži s nekoliko drúgah;
Ostaju jim lapti od haljinah,
Gube puške, i satove male,
S glave kape, a i drugih stvarih....
Usiaše, žetvu za čobane.
Više od stra', nego porad mraka,
Kavazbaša nevidi kud' hodi;
I dok misli da on k Cernu biži,
A kad dojdè na Niemačku zvanu,
I ugledà Bišće pod Mostarom:
„Hajme, ciknù, zalosna mi majka!
„Sám li idjem vuku u čeljusti!!!
Odtud vrnù umorna dorota,
Pa i putem, više stramputice,
Priko Cerna, izpod Ljubuškoga
Polje predrì tamo do Vergorca.
Posli dana, i dvi noći ciele,
Kavazbaša sve na konju trčuć,
U Vergorcu sjašì da počine,
Jer je zemlja Cara niemačkoga.
Sad utečè, al' do posli neće;

Poginut će kad se manje nada:
To čut ćemo, drugo sad pievajmo.
Da poznadeš, mili pobratime,
Opačinu Paše Stočevića,
Nagni uho, ter još poslušaj me.
Paša reče Mostaranim' Turcim':
„Ustanimo kô smo se zakleli,
„Omer-Paše neprimajmo živi:
„I nebi li njega namamili,
„Vi pojdite s mojim Kavazbašom,
„Zasjednite pùtom do Konjica:
„On, čujući, da me s vama nejma,
„Misliti će, (i ja ću mu pisat)
„Š njime da sam, i da Cara branim.“
Taj dogovor oni imadoše,
Pa Mostarci na boj ustadoše
Proti Caru, što istina biše,
Suprot Paši, što razumit daše.
I jer taki jesu dogovori:
Hali Paša suprot njima zbori;
A Mostarci svi na njega viču,
Njemu vele „da je careviću“
A on njima „da su odmetnici“
Da l' skrovito u istom su vieću.
U Paše je lisičija glava;
Stere varke, take pletke spravlja,
Jednim činom obe strane vara,
Mostarane, i nesretnog Cara.
On govori, radeć o prevari:
„Mostarane kad nadbije Care,
„I to bilo! o njihove rane!

„Kad pogube glave, i imanje,
„Ja ću ostat Paša, kô i bio:
„Reć ću Caru da to nisam htio,
„Nit' sam mogo odapriet' se Turcim',
„Čistiji ću ostat neg' sam pria.
„Ol' dobiju moji vierni Turci!
„Ja sam š njima! jednog jata vuci;
„Pak Nizamce, sve kano ti janjce
„Klat ćemo jih, i kože sadrivši
„Slat jih Caru za topli ćurakah"...
Himben čoviek dvoputicu gradi,
I drugomu podkopava jamu:
Al' će doći, neće mlogo proći,
Hali Paša da nejmade puta,
Neg' sam' oni, koj u jamu vodi
Njeg' istoga, jer ju drugim pravi.
I to ćemo posli razumieti;
Nu sada se malo zabavimo,
Da vidimo kud' je udario
Hali-Paša, svojim lisičenjem,
Za pokaz' himbu pod istinu.
Kô da bieži, on se hitro spravlja,
Tugu kaže, i strah, kojeg' nejma;
Ter sa ženam', i svojim sinovim'
Izlazeći, na Bunu se stavlja.
Po tom kùpi Raju kano vojsku,
Od Mostarac' da čuvaju njega.
Himbe Bože! Čudna licumierstva!
Gdi će majka svog zaklati sina?
Oli ljuba svog viernoga drúga?
Oli seka brata jedinoga?

Ol' Mostarci Paši nauditi!
Svi bi sebi oči pokopali,
Mlogo prije svako zlo podnili,
Nego l' Pašu dlakom uvriedili.....
Priprostita, dobrog' srdca Raja
Ništa nezna, što kuvaju Turci;
Misle biedni da je baš istina,
I Mostarci da su odmetnici,
A da Paša svog' poštuje Cara.
Po tom' Raja bližnja, kod Mostara,
U to vrieme dok se himba igra,
Medju vatram' sa obedvi strane,
Mlogo trpì, i podne se straha,
Od Mostarac' za njihovu stranu;
Pak od Paše čuvajući Bunu.
U tom stanju nama pritežkomu
Provedosmo dneve na mukama,
Tri mieseca, i još više danah;
I Bog znade što bi još trpili,
Omer Paša da nebude sašâ;
Al' evoga! dušom odahnimo....
Dvadni projdè odkad Omer dojdè
I podložì Mostarane Turke:
Treće jutro sretno osvanulo,
Uranio Omer-Paša slavni,
I što mudro obnoć razmislio,
To će danas kruto dovršiti;
Uhvatiti zmaja bez oružja,
Voditi ga putem bez verugah,
Metnuti ga u zatvore tvrde,
I najposli zmaja pogubiti,

Da nestraši on svojizim regom,
I nekolje prienemilim zubom.
Al' što čuješ od mene pievača,
To zmaj nije, niti druga zvierka,
Koja leži u mračilu jamah,
Neg' živina od onizih gora,
Hali-Paša, nenašla ga zora!
Njemu Omer rano jutrom piše:
„Vierna slugo Cara čestitoga,
„Hali-Paša, visoki Vezire!
„Kako znadeš, ja sam u Mostaru
„U dva dana podložio Turke;
„I jest vrieme tvoje slavit ime,
„I veselje da mi podielimo,
„Dobro počet posô dovršimo,
„Svetujuć se sve za dobro veće.
„Prodometnost tvoja, i vieština,
„Zriela pamet, istinita viernost,
„Men' će pomoć, ugoditi Caru,
„Teb' doneti sve to veću slavu.
„Cvietak godin' tvog' života mladog,
„Zriela doba, do najposli starost,
„Ti žrtovà Bogu, ljudem, Caru....
„To poznajem, i dužnost je moja,
„Moje vojske, i naroda svega,
„Čast činiti veličanstvu tvomu.
„Danas posli neg' obori sunce,
„Ja pred vojskom, Pašam', i častnicim'
„Čaznem doći dol' na Bunu k tebi;
„Pa da dojdeš, kano slavni idju
„Amo u grad, na stolicu tvoju.

„To dok bude, i dok se vidimo,
„Primi pozdrav Omer-Paše tvoga.“
Taku knjigu Omer proglasio
Po svem gradu, da ju Turci znadu;
Od kojizih mlogi navedeni,
I kî stahu dotle sakriveni,
Izajdoše kô da slavu prime,
Buduć bili s Hali-Pašom prvi:
Tako može Omer-Paša mudri
Po načinu, kono lovac vrsni,
Jednim hitcem zgodno uloviti
Orla starog i njegove ptiće.
Dok se ova u Mostaru prave,
U to doba hitar knjigonoša
K Hali-Paši na Bunu je došâ.
Štije Hale što mu Omer piše,
Od veselja to njegovo srdce,
Kano vosak na ugljenu živom,
Vas se topi, u milinju pliva:
I zanešen kano iz pameti,
Više putah sklopì, i razklopì,
Jur štiveno da opet proštije;
Taku radost nigda imô nije.....
Pak sinovim', i dvoranim' svojim,
Niekim kaže, niekim štiti daje,
I veselje u dvoru se čini
Kakva nitko neupamtì prije.
Za veselje Omer-Paša znade:
„Dobro! reče idje kô valjade“!!!
Hali-Paša tako isto snuje,
I Omera tajno pogredjuje

Kô ludova, da je prevario,
Sebe oprô tako iznenada;
U toj misli nasladnost je Hali...
Kitu drži, misli da je cvietje,
Posve prosto, ugodna mirisa;
A u njem je guja šarovita,
Halu kolje, i što mu je gore
On nečuje, i zmiju miluje...
  Vrieme biše blizu podne došlo:
Jaši Omer svog' Sivalja liepa,
I svi piešci, i svi konjanici,
Iz Mostara podigli se bitkom,
I topčije s prahom bez olova,
Sva se vojska uputila biše,
Odievena što se može liepše,
Redom vrvi Bišćem doli k Buni;
I vjeruj se onom', koji piše,
To vidjeti mlogo liepo biše....
Tako hodeć vojničkim uredom,
Brzo bišê u dno polja ravna,
I kod dvora našeg' Stočevića.
Sjašì Omer, su malo viećnikah,
Idje naći Halu, pozdraviti.
Na susretu časa ugodnoga
Hali-Paša, i njegovi vierni
Siju himbe, i Omera ljube,
Tko u ruke, tko u zlatne skute;
I svi viču: „Omer-Paša slavni!
„Ti živio, živio nam Care!
„Koji take zadobì junake,
„Na koje će nasloniti carstvo!

„Protivnici pod nogam' ti bili,
„Kô ledina čavlim', i pločama!
„Tvoja sablja, zlatom okovana,
„Odmetnike sad je porazila,
„Nas, i Cara kruto obranila!!!
„Nu svitlio Asker-Paša vjekom,
„Kano sunce na nebu vedromu,
„Ol' mjeseče medju zviezdam' sjajnim!
„Desnica ti liepim cvietjem cvala,
„A najviše ružom plemenitom;
„Krunila te Paša viečna slava!!!
To pjevaju, konje uzjahuju,
Da putuju, i k Mostaru idju.
Mnoga vojska! krilo učinila,
Prije pišci, poslim konjanici,
I topčije, svi po redu svomu.
Vrvi vojska naprid, i sa stranah,
U sridi je Hali-Paša stari;
I on misli da je kano sunce,
Vàs obkoljen zviezdam', i mjesecom;
Mjesec mu je Omer-Paša glavni,
A ostali zviezde, svojim redom.
Kad pojdoše, topi zapucaše,
Zazvoniše bande, i svirale,
Krupne trublje, i veliki bubnji,
I pieva se piesma od veselja....
To sve čuti baš milinje bješe,
Kitno družtvo još viditi liepše,
I bi rekô, nebesko je kolo,
Poljem igra, redom u okolo.
Velež gori, a Neretva doli,

Ova bistra, a ona visoka,
Nit vidiše posli, niti prije,
Onu slavu, koja tada minù.
Lieporedno, kô biahu pošli
Za sat hodé do *Adginske Sofe*.
(To je miesto kano jedno sveto,
I Mostarci, kad se s *Ciabe* vrate,
Tu klanjaju, pak u Mostar udju.)
Vàs je Mostar ustao na noge;
K Sofi lete, i vrimena toga,
Svak izajdè, koj'e godir mogô:
Nietko slavit Paše, nietko Boga.
Jedni viču „zdravo nami doša,
„Sa sinovim', dobri Hali-Paša!
„Drugi samo, i za svoju zgodu:
„Bog živio, vele, Nadvojvodu!
Nietko zdravi ovog', nietk' onoga,
Netko viče „živila obadva!
S tim veseljem, i takim poštenjem,
Hali-Paša u grad ulazaše.
Topi grme da se zemlja trese,
Na hiljade pali se pušakah,
Udaraju bubnji, i svirale,
Tu se pieva, i tu se prepieva,
Veselje je, bit nemoze veće
Sve do vratah, doklen ulizoše
U konake Asker-Paše carskog'.
Omere se umorio biše
Lov loveći, i gladan suviše;
I Halia od včeeg' veselja
Zaboravì jutrom da on ruča,

Oni orni, spravljena večera,
I večera kô u jednog Cara;
Svih jizbinah, i svakoga lova,
I obilno, da pritečè svima.
Liepo vidit, još da hoće sliedit!
Hali-Paša vàs u zlatu gori,
Omer-Paša uljudno mu zbori:
„Ovdi sjedi; i kô kamen dragi
„Svietlost daje oblivenom zlatu,
„I ti nama večerašnju večer,
„Budi svietlost, i bud nam kruna,
„Ures, dika svega družtva tvoga.“
Ponositost Haliji pridraga!!!
U seb' rečè „evo za me blaga!
Meko sjedè odmah, bez nećkanja.
Svi sjedoše redom na okolo,
Prije Paše, pa za njima drugi,
Gjenerali, i častnici prvi.
Oba sina Hali-Paše starog,
Afiz, Rusto, a i Mecan sidè,
Jad čekaju, koga sad nevide....
Fazli-Paša, on je jurve š njima;
Drugi mnogi, sve po izbor prvi
Ol' Bošnjaci, oli Hercegovci,
Koje Omer ulovio biše....
Svi veselo skupa večeraju,
Čim tko hoće, onim puni želje;
A prid dvorim' udaraju bande....
Hali-Paša jur je proždorina:
Al' tu večer, kô za jedno čudo,
Sladko jede, mlogo, i bez miere:

Pustimo ga, neka u se smeće,
Nikad više sit večerat neće....
Dokle svojski Hali-Paša grize,
Za negubit to ugodno vrieme,
Mlogo zbori preko zalogaja,
I zabavlja družtvo razgovorom.
Povida mu, kazujući redom
Sva junaštva, i vjernosti svoje,
Od mladosti tia do starosti.
I govoreć o ovom ustanku,
Odmetnutju Turak' protiv' Caru:
„Znajte Paše, i čujte me Bezi!
„(Sviedok mi je i Serasker, znade),
„Da ja budem s Mostaranim' bio,
„I s Bošnjacim', kô su oni htieli,
„Ljudske krvi plivalo bi more,
„I orlovim' mi bi bili hrana,
„Reću malo, za godinu danah“....
Omer-Paša, koji uprav znade
Stočevića svekolike šare,
I prevare, dugo osnovane.
I dok isti svoje himbe stere,
Ovim novim da potvrdi stare,
U njeg gleda Omer-Paša, sluša,
Potvrdjuje, rek' bi da vieruje,
Još ga hvali, kuša, i navodi,
Da prid svima pod istinu proda,
Što istine ni vidilo nije.
U radosti, i u govorenju
Vriem' i dugo čini nam' se kratko.
Po čem ništa čuditi se nije,

Da tri sata jurve prošla bihu,
Naše Paše jošter večeraju.
Noći stigla jur četiri sata,
Svak večerà, što je za njeg' bilo.
Omer rečè „Paše, i gospodo!
„Nu večera na zdravlje vam bila,
„I noć dobra, dobre sne doniela!“
   Tad' počeše mladji ustajati,
Svak' da idje k logu, i pokoju.
Dok red došô Pašinih sinovah,
I Mecana Aračije crna,
Ustaju se s mjesta, i pred vrata,
Tute najdè svaki dva vojnika,
Dobro snažna, bolje oružana,
I govore svaki svom' u sriedi:
„Pojdi s nami do konaka tvoga.“
Mirno idju, pratioce štuju,
Na poštenju njima zahvaljuju.
Gdie dojdoše, uprav neznadoše,
Nego onda, kad napose svaki
Zatvoren se najdè bez ikoga.
Dok se ova tam na dvoru prave,
A bez znanja Stočevića starog,
Podižè se i on, pa da pojde,
Tada zgodom Nadvojvoda zbori,
A držeći smotak pisam' mnogih:
„Molim Paša! nu pogledaj okom
„Ovo pismo, je l' od tvoje ruke?
„Ovó drugo, treće, i četvrto,
„Pak sva druga, i ovo deseto?“
Stari Paša, dok ugledà prvo,

Nehotijuć „Hajme!“ jednom rečè:
Druga gleda· · · vàs je izvan sebe· ·
Nejma riči, koju reći znade.
Omer samo tad proslovì njemu:
„To je viernost, koju s' imô Caru!
„To su hvale sveg' života tvoga!
Pak okrenuv ledja, ostavì ga.
U čas isti tu su pratioci,
Sve junaci pod izbor vojnici.
I zborì mu jedan od onizih:
„Pojdi Paša! zapovied je takâ,
„Zatvoren ćeš noćas pribivati.“
Sobom krenù, i pojdè odtuda,
I on idjè, ali nezna kuda,
Nit' on vidi, premda svietnjak svietli;
Gusta mu je tmina prid očima· · · ·
Gdi dojdoše, vrata otvoriše,
Š njim' unutra, zatvor zaključaše,
Pak sve mirno, kô da ništa nije.
Tam u mraku Hali-Paša tapa,
Redom pipa, al' tu drugo nejma
Neg' zidovi, i gvozdena vrata· · · ·
Ložnica je njemu pripravljena,
Ima slame miesto perušine;
U duboku, tute zime nije,
Pokrivača i netraži Hale· · ·
Ima hrane, umriet od glad' neće;
Tvrdog, kruha, i bistrice vode
Imati će, i eto mu zgode;
Dok obikne, nikad' za njeg' bolje....
I pravo je tako da uživa,

Da netrudi više, nek' počiva;
Dosti bo je znoja potrošio
Cara služeć, dok je zadobio
Nevjernikah običajnu platju....
   Tako nizko, i u tomu mraku,
Hale misli kako se okrenù;
Gdie li bio, gdie li sada sio...
Baš kô mačka, kad s visoka pane;
Gdie je pala, gori gledat stane,
I bi rekô da se ona čudi,
Gdie je stala, gdie li sada pala....
U tom stanju, gdie ga pravda zovnù,
On neveli „ovo mi je pravo!
„Po izdajstvu jer sam zaslužio,
„I Vezir sam priopaki bio."
Već se tuče pleskom uz obraze,
Omer-Paša što prevari njega....
Zatim kune vieće i družinu,
Što g' izdadè, neoprì se Caru,
Što pridadè pisma učinjena....
Što zlo čini nekaje se sídi,
Već se kaje što ga još nečini.
   Istom noćju puno glasovitom,
Kad Stočević udjè pod zatvore:
Jedan dio izabrane vojske
Odè k Stocu, do Pašina dvora.
Tamo su mu žene sve četiri,
I tamo su djeca ositnija.
Nu ta vojska ženskadiji pravi,
Da se spreme, i da š njima pojdu,
I prispiju Hali-Paši svomu

Na veselje, i na slavu krasnu.
A njih Omer da je poslô tamo
Pratioce, za postenje drúge.
Ženskadija sve to vierovala;
A jur čuju tope iz Mostara.
Kô ozebô kada sunca traži,
Tako žene da u Mostar dojdu,
Spremiše se u čas, brže bolje,
Pa eto ih putem dol' niz polje,
Sa svom djecom, kô su tamo stale,
Idju, hite, kuda? u zatvore!!!
Hali-Paše nikad vidit neće;
Hoće Rustu i Afiza, žive . . . .
Kratko kazah, što je obnoć bilo,
I ta noć je kô i druge noći,
Niekom' sretna, niekomu nesretna;
A najviše Hali-Paši starom;
Ali danak, koji nam osviće,
Na obedve strane primaknut će,
Jednim jada, a drugim veselja.
Mostarani veselo zaspali,
Liepo snieli, pa se probudili,
Da klanjaju zoru prije sunca;
Nietko klanja, nietko i neklanja,
Kad evo ti na svakoga vratim'
Dva vojnika túku da s' otvori.
Na svakoga, ne po kućam' redom,
Već kî biše s Hali-Pašom médom,
I igraše o izdajstvu carstva.
Vojnik zvoni, pozvani izhodi,
I vele mu poslani vojnici:

„Hodi, pojdi, k Omer-Paši dojdi,
Pak da primiš nikšan od poštenja.
Idje jedan, tako sve do jedan,
Pun veselja, jer se sreći nada . . . .
   Tkogod dojdè, jur pripravno najdè
Skrovno miesto, i u njemu gvoždje,
Koje paše noge, oli ruke.
Prije podne tog' istoga dana,
Omer-Paša sputijo je Turke;
Velim Turke prve odmetnike,
Kojigodir u Mostaru biše;
I iz daljeg' što se može više . . . .
U to doba, i smiešno je bilo:
Mostarani evo još neznadu,
Gdie je Paša, gdie l' mu do dva sina;
Dan prolazi na sriedu ih nejma:
Pa neznadu te njihove žene,
Da su obnoć bile privedene.
Po tom oni jutrom zvani tamo,
Kamo? kuda? što ih nejma amo???
Dok su oni tako začudjeni,
Puni mislih, i svi pometeni,
Omer-Paša svim' na znaje daje:
„Tko poštuje Boga, pravdu, Cara,
„Nek' posluje, i u miru žive,
„A velike krivce, i prvince
„Sud božiji pridô ih je nama.
„Naša dužnost pedipsat će krive,
„Naša dužnost braniti će prave.“
Kad Mostarci štiše, razumiše.
Grom je ništa kad na blizu pukne,

Od njeg' više to poplašì Turke,
Samo za noć što Omer uradì . . . .
Kad je drugo jutro osvanulo,
Al' nu Begah, al' evo ti Pašah!
U verugam', po dva zakovana,
U rukam' jim metle, i lopate,
Težke tralje, i raspale krošnje;
Pute metu, grtju, i iznose.
Vodu vuku, i prinose kruhe,
Konj'ma sieno, vojnicima meso,
Crni ugalj, drva, oli drugo.
Rade Turci, nisu nikad prije;
I na rukam' tako gospodskim je
Žulji skaču, a krvca zalije.
Nu dok rade, i bremena nose,
Za njihovo sve to veće rugo,
Vojnik viče Begu i Kadiji:
„Amo médo! tovarit će dedo!"
Tko bi rekô, da to nevidismo,
Naši Bezi da bi tudar pošli?
Al' pojdoše, pa i opet mogu,
Sa zulumom kad' dosade Bogu . . . .
Hali-Pašu krilatoga zmaja
Uhvatiti mirno, na sred polja
Tko b' virovo, tko li bi se uzdô?
Bog hotidè da se tako zgodi,
Jer Stočević da s' odbio bude,
U grad Stolac sakupio vojsku,
Liepe zgode, i tvrdjavi grada,
Nam' bi dale sto hiljadah jadah. . . .
I Omere bise namučio,

Hali-Pašu dok bi tu nadbio.
Nego slava viečnjem' Vladaocu,
Pak Omeru junačkomu sinu!
Sarajlije, pak sad Hercegovce
Nadbijo je premudrosti svojom,
Dobit veći, mnogo koristniji,
Nego sabljom da j' izsiekô Turke.
Nu i sjeć ih Omer-Paša znade
U potriebi, i kadno valjade.
Krajina je Hali-Paši vierna:
Ustala je, na boj zove, búče,
Omer-Pašu, ako doći smide.
Pozivka je dužnost za vojnika . . . .
I kad na boj njega tkogod zovne,
Red je poći, pa makar nedoći.
Dok je Omer poziv razumio,
Čas negubi, naredjuje vojsci,
Da ostavlja mostarsku dubinu,
I diže se gori u Krajinu.
Po Veljači prvoga mieseca,
Omer-Paša prid vojskom se sprema;
Osam danah on putovat ima,
Dokle stigne u Krajinu crnu.
Mostarane amo zatvorene
Ostavlja ih za kasnije vrieme:
Sobom vodi Hali-Pašu, Rustu,
Afiz Pašu, i Mecana gmecu.
Nu prigoda, i zločesta zima
Sneg doniela, kišu, i vetrove,
Led veliki, da mu kraja nije,
Kô nepamte najstariji ljudi:

Al' Omere nepazi na vrieme,
Niti sjedi dok mu se izvedri;
Kad' je rekô tad' i pošô umah,
Ostavio Mostar, i sve zgode.
Idje vojska po svom običaju,
Medju njom su kano oklopljena
Hali-Paše dva nesretna sina,
Oba Paše, žalostna jim majka!
A uz njih je kano za dievera
Mul' Halia Mecan aračija.
I svi idju bez konja piešice,
Bosih noguh po studenu sniegu.
Za njima je odma ustopice
Hali-Paša mazgu pojašio.
Ima mazgu jer on topav biše,
Topal-Paša za to se i zvaše.
Al' da vidiš mazgu, i kakva je!
Od bolesti sva joj dlaka pala,
Jedva lize, a često posrne,
Hali-Pašu doli u glib svali.
Na njoj sedlo, što ciganjsko zovu,
Tiesno, tvrdo, jer je samo drvo.
Evo svata, i evo mu pira!
Evo sprave našega Vezira!!!
Dvaest danah, kadno 'z Bune dojdè
Tko ga vidì, pa danas kad projde,
U haljinam' kô da putem prosi,
Nu bi reka kad bi pamet ima:
„Da na svietu ništa stalna nejma;
„Sve prevara, i kô jedna siena,
„Sad ju vidiš, a sad neznaš gdie je!“

Bose noge doli izpod mazge
Svezane su Hali-Paši jadnom.
I u stanju tako posve tužnu,
Po vremenu studenu, priružnu,
Hali-Paša idje, ol' se vuče,
Tko ga vidi, veli, i čudi se,
U tom stanju da on živit može;
Al se vara tko sudi iz kože.
Hali-Paša u svom srdcu uhva,
I uhvanje njemu zivot čuva,
Krajišnici po njegovu vieću,
Da će stati, njega izbaviti,
I on posli, i na istu mazgu
Omer-Pašu da će uvezati,
Boljom mjerom vàs zajam vratiti .....
Krajišnici drugu su začeli:
„Hali-Paša ako bude stari,
„Koji viešto i najbolje kvari,
„Podmitit če Omerovo družtvo,
„Dobit ćemo po izdaji vojsku,
„Postat slavni više, neg' Rimljani.“
Tako misle, jer je za njih bolje,
Ali zmija i iz ruže kolje,
I jied baca, uklanoga truje
Ništa manje, neg' iz drugog busa.
Tako guja smotala se biše,
U mislima mlogo dragocinim,
Hali-Paše, i tih Krajisnikah,
Ujedè ih, rani lieka nejma!
Al' bolestnik doklengodir diše,
Lieka píta, i živiet se uzda.

Tako Hale, i sad Krajišnici.
Al' zaludu, stigla je prilika,
Kad bolesti nejma više lieka.
Krajišnici, kano jedna iskra,
Malo prije nego se utrne,
Sa svom moći što imade dade:
Tako oni svu skupili snagu,
Omer-Pašu da čekaju spravno;
Š njim' se biti, mira neprimiti.
Tako Omer skupljene ih najdè,
Njih obletì sa četiri strane,
I to jato da bi gustje bilo,
On ga zbija nemilime zrnjem,
Iz topovah, i dugih pušakah.
Prašće puške, a topovi ječe,
Konji trču, oštre sablje zveče,
Dim se diga, nevidi se drúga,
Mrtvih leže arpe na stotine,
I krv teče, u rieku utiče,
Sva se rieka krvju nabojila,
Mrtvim' Turcim' jest se zadušila.
U to doba Hali-Paša psuje,
Psuje Boga, Cara, i Omera...
I još reče „sada nije druga:
„Ol' Omera tkogod izdat ima,
„Ol' Turčina ovdi više nejma."
Od prilike, u koje se uzda,
Stočević jim obećaje blago,
Vrsnu sreću, i gospodstvo dugo,
Samo da se prignu na izdajstvo.
To sám spazì (ol' mu drugi kazà)

Omer-Paša o čemu se radi:
I nemisleć dugo, odmah viknù:
„Pogledajte o! vojnici mladi,
„Kako ć' umrit tko o izdajstvu radi.“
Hali-Pašu latiše na stranu,
Metnuše ga za nikšana vojsci.
To gledaju dva nesretna sina,
Gleda Mecan, i š njim Šerifia;
Kad vojnici oganj oboriše,
Hali-Paša on živ nije više ....
Koji rieku tudje krvi prolì,
Za hiljadu, kojim život dižè,
Malo platja sad životom svojim ....
Kada Omer onom život uzè,
Koji davno dospiet imadiše,
I izgledom svim' u srdce krenù,
Gledajući tavno kak' umìru,
Kî nesliede vieru, već nevieru:
Tad' se vrnù i svu vojsku zgrnù,
I svom suagom' rukuh, i oružja
Gubi, hvata one odmetnike,
Mnogo žešće nego unapride;
Tako slidi dok' posô dovrši;
Šest hiljadah ol' i mnogo više,
Krajišnikah skupilo se biše;
Omer ih je sviuh namiestio,
Pogubio, oli popùtio;
I nitko mu tada neutečè,
Nego oni što u vodu skaču,
I u istoj život ostavljaju,
Dok od sablje, i od zrnja bieže ....

Eto dakle Krajišnikah slave!
Zlo počela, a gore svršila;
Kô svakomu običaje biti,
Gdie on s jačim napne izarvati.
I dok bude Krajina se zvati,
Vazda će se ondie spominjati,
Da neidju suprot Caru mládi,
Kô idjoše, na zlo svoje, stári.
Taki spomen ondi neumire:
Krajišnicim rugo, i neviera,
Omer-Paši dugovieka slava.

Kad Omere dobì Krajišnike,
Bošnjaci su jurve pali prie,
A za njima posli Hercegovci:
Tad nemisli nego da očisti,
Otrovnike iz miesta da digne,
I pošalje putem bez povratka
Velikaše, koji o zlu rade.
Hali-Paša jurve je primio
Što biaše vriedno zaslužio:
Otišô je k Muhamedu tamo,
Da mu kaže što je bilo amo:
I kako ta danas turska viera,
Više sliepa neg' ista neviera,
Nejma više, kôno niegda zgode,
Da prinosi Muhamedu plode . . . .

Stočevića od sve obitili
Amo kod nas neostadè nîtko;
Nafiz-Paša, sin mu najstariji,
Biegajući tamo po Niemačkoj,
U Imoskom dospì kô živina,

Od rakije, vina, i od ruhma:
Tak' je štovô svetca Muhameda!!!
Dva posliednja Rustu i Afiza,
Sa svim ženam' i njihovom diecom,
Omer šalje Caru do Stambola,
A Car tamo u Brusu ih sprema,
Da ujedno s Mecom Mul' Haliom,
Živu tamo, nevrate se amo....
Istim putem mnogi odvrviše
Krajišnici, i Bošnjaci Turci,
U verugam' kruto zatvorenim,
Svi piešice, oli na kljusini
Pod samarem, koja jedva idje.
Manje krivce Omer ostavio,
I sviuh ih biše sastavio
Broj veliki, da u Sàrajevu
S poslenicim' više godin' rade,
I spravljaju miesta vojnicima.
Ja ih vidih, (jerbo tute bijah)
Na stotine gospode Turakah;
Da s' vidio i ti bi se smijo,
Kako rade i kako li vuku ....
I Nizami kako iste túku ....
Kô volari volutine svoje,
Kad neidu brazdom, i netegle.
Doklen Turci tak pod svoju starost
Pamet uče, popravljaju mladost,
Pod udarcim', i pod težkim jarmim',
Kavazbaša pod smokvom u ladu,
U Niemačkoj, tamo blizu mora,
Dug' i širok pružio se, spava;

Omer trudi da i njeg' probudi . . .
Ol' ga zovnù, oli u njeg' krenù,
Neznam reći, nego da ga zbudì;
Već nespava mirno kô bi htia
Da putuje jur naredbu prima.
Jest godina, ol' je polovina,
Kavazbašu od ruke do ruke,
Dadoše ga u Careve ruke,
Car ga daje vojsci ter ga sudi;
Ista pali, probija mu grudi.
Ucviljenih mnogo hiljad' majkah
Danas pieva, veseli se, smije,
Kavazbaše jerbo živa nije:
Puškom bio, od nje poginuo . . . .

Kako danak iza noći tavne,
Liep se čini, mio, i ugodan,
Tak' godina sretna pedeseta
Nama stižè, željno dočekana,
I donesè plode uzorite,
Počinutka, mira, i veselja.
Naše prve zulumčare stare,
Ol' digošc, ol' ih pogubiše;
Ovi manji od nijih naučiše
Da nemože biti, kô je bilo . . . .
Da ni Raja nije pusta trava . . . .
Da i Turčin ima gospodara . . . .
I ako će Turčin turkovati,
Ako misli dugo viekovati,
Da se drži pravde i istine,
Ter sramotno da on nepogine
S Hali-Pašom, oli s Kavazbašom,

S 'Krajišnicim, carskim odmetnicim'.
Neka misle još i ovu Turci
Ovi naši, biesni, kano vuci,
Da ako je mučno poginuti,
Malo lakše bit će jim živieti
Tam u Brusi, ol' na gorem miestu,
Ostavivši kuće, i imanjstvo,
Tko ga nije stekô, da g' uživa . . . .
Dosta piesme Turcim', i Krštjanim';
Jest poduga, al' bi dulja bila,
Da pievasmo, i da izkazasmo
Svaka redom kô su tada bila;
Ali ovo malo, i u kratko,
Istinito kolik' i poznato,
Nek' ostane za dosaštog vieka;
I nek' znadu koji za nam' dojdu,
Kud projdosmo, koja pretrpismo.
Tak' i Turci, nek' i oni znaju,
Ono vrieme da već sada nije,
Otimati, i gnječiti Raju,
Kôno mrave, ol' zelenu travu.

PIESMA IV.

Godina je preko šeset treća,
Kad ja uzèh gusle javorove,
Pa ti neznam kazat pod istinu,
Ol' podviknuh, kô kad tkogod pieva,
Oli ciknùh, kô kadno se plače,
Samo hotih da se glas očuje,
Kîm spominjem majku Hercegovku;
Nebil' tkogod naslonio uho,
I poslušô gusle, i guslara.
Glasa cvrka iz tužnoga grla,
Gusal' buka pod gudalom krivim,
K' meni kupe množtvo slišaocah;
Ja im začeh piesmu sa početka,
I sve pievah, dok ju neizpievah.
Kad družin piesmu razumiše,
Svaki od njih tad mene pitaše:
„Mi sve čusmo, i sve razumismo,
„Koliko te ucviliše Turci,
„Osobito Hali-Paša silni;
Neg' nam kaži, neželio vida,
„Po istini, bez svakog stida,
„Kako ti je sadašnjeg vremena?"
Hoću bratjo! svim vam odgovaram.
Prvo: velim i sad tako mi je,
Kako sužnju koji neuživa
Dokle godir prostò nekorači.
Meni jesu sveze popuštene,

Al' me drže, još su zavezane;
Uzô stat će, odriešit se neće,
Dokgod bude Turčin Krštjaninu
Odpuštati sveze, i utege,
Po načinu kô je Turcim' drago.
Kogod ima pa to nevieruje,
Taru snuje, tkala nepoznaje!
Piesmu pieva, koju uprav nezna!
Oči ima, al' negleda njima!
Gubi vrieme, a posla nesvidja!
Tamo glasa, piše pripovieda,
I zabavu Novinarim' daje,
Viš' lažiuh da u liste zbiju,
I da časte, tko se njima hrani.
Veli pobro, a ni stid ga nije:
„Kako se je vàs izobrazio
„Danas Turčin, vàs se promienio,
„I Fermane nove takê dao,
„Svi narodi da ih slavit mogu . . . .
Takê liste, i Fermane štiti
Milo nam je, srdcu mnogo drago:
Uljudne su sve doduše, rieči,
I list takî tko prid sobom vidi,
A u Londri, ol' Parizu sidi,
Čini mu se, da je tursko carstvo
Raj zemaljski, pripun uživanja.
Krasna misô! i jest gruba šteta,
Da ta misô nije istinita.
Jer što tamo u pismo se slaže,
Po zloj sreći ono neprilaže
Činjenjima u turskome carstvu;

Nakazna su, neuredna, gruba,
Ćorava su ol' i posve sliepa,
A tko nezna glasa da su liepa . . . .
Evo ištom ovih naših danah,
Na navode inostranih kraljah,
(I to silom, a nè dragom voljom)
Turčin prignù da što liepa spiše,
Da proglasi, i neka se buba . . . .
Al' da čini zbiljno za Krštjane,
Tog' u glavi nigda imô nije.
Samo štogod, i kô kradimice,
Sad ga vidiš činit, sad nečinit
O boljemu svoje Raje stanju.
Rek' b' omiera, i evo ga pojt će,
Nogu pruži, pa ju opet zgrči,
Jednom napried, sve pipajuć, krene,
Dà li natrag svim se mahom vrne:
Malo tamo, malo am' se svije,
Al' je ondi . . . . *Turčin kô i prije!!!*
Što je takî, ja se čudit neću,
(Nek' se čudi tko Turčina nezna.)
Grizodušja, pravde, prosvietljenja
Nejma Turčin, *dok je Turčin pravi.*
Njegova je nauk *Alkorana*,
Da neljubi drugog neg' Turčina,
I naukah, mudrih prosvietljenjah
Da neuči, ako svetca ljubi.
To je stablo, na kom Turčin reste
Od zelena, tia dok sazori;
Pak gdie može liepo voće biti?
Al' je nietko pa i ovo veli:

„Turčin zbiljno Raji dobro želi;
„Al' nevriedi to njegovo carstvo
„Stare Turke da podloži redu,
„I ukine što podobno nije,
„I uvede što b' za ljude bilo ....
To se zbori, i od toga više
Po ustima, koja Turke hvale,
Dà li Turčin kad se tako nažè
Sa svom snagom, i Turcima zažè
Porad Raje, koja jošter cvili???
Ol' da carstvo uredi se zbiljno,
Ol' izpuni što na pismo metnù,
Ol' to činì, pa nemožè sobom,
I zapità pomoć, i od koga???
Kaži čovo koji Turke braniš!
Kada, gdie li ti Turčina vidì
Dobri razlog da u dielim' sliedi?
Jeda l' nisi svietom putovao,
I vidio u drugima carstvim',
I kraljestvim', gdie vladaju ljudi,
Bil' u gradu, bilo po selima,
Oli brdom, oli položicom,
Oli putem, oli preko rieke,
Oli išô njivom, ol' livadom;
Sve se smije, veselje ti daje,
Kudgod kreneš okom, ol' korakom,
Milinje te srieta sa svih stranah,
Ostaje te pola putujući;
Svagdie vidiš izučenost uma
Pridruženu dielim' Nebeskoga,
Gdie sve stoji što se liepše može....

A u Turskoj??? (oh! jadna mi majka!)
Proć nemožeš, nigdi nejma puta:
Rieka sretne? udušit se imaš,
Nejma mosta, reda je da plivaš....
Ol' s' u gradu i nehodaš tamo
Kud živine jedva proći mogu;
U tom gradu, i u tomu jadu,
Šta ćes vidit, šta li tu imade
Izvan gada, i turskoga smrada?
Niešt' ulicah, niešto kućetinah,
Tako ružnih, kontra ti se na njih;
Niti ima u čitavu gradu
Posve ništa da je uzorito:
Kod nesretnih tako hode stvari!
Jerbo Turčin gdie je godir došô,
(Kô živina!) sve je pokvario,
A novoga ništa nespravio,
Buduć nezna, a što i zna neće,
Prosvietljenje u zakon mu kreće...
Sve recimo a u malo riečih:
Turska zemlja pram drugim je carstvim'
Crna zima pram prolietjem liepim,
Ol' diedina pala, i opala
Pram mladiću od trideset lietah,
Baburina, koja zubih nejma,
Sva smrežkana, k zemjli savijena,
I o štapu koja jedva lize,
Pram neviesti mladoj, i uresnoj,
Koja vodi kolo na okolo:
Gavran crni, vrana, i orlina
Tam pod jesen kad im perje pane,

„Turčin zbiljno Raji dobro želi;
„Al' nevriedi to njegovo carstvo
„Stare Turke da podloži redu,
„I ukine što podobno nije,
„I uvede što b' za ljude bilo . . . .
To se zbori, i od toga više
Po ustima, koja Turke hvale,
Dà li Turčin kad se táko nažè
Sa svom snagom, i Turcima zažè
Porad Raje, koja jošter cvili???
Ol' da carstvo uredi se zbiljno,
Ol' izpuni što na pismo metnù,
Ol' to činì, pa nemožè sobom,
I zapità pomoć, i od koga???
Kaži čovo koji Turke braniš!
Kada, gdie li ti Turčina vidì
Dobri razlog da u dielim' sliedi?
Jeda`l' nisi svietom putovao,
I vidio u drugima carstvim',
I kraljestvim', gdie vladaju ljudi,
Bil' u gradu, bilo po selima,
Oli brdom, oli položicom,
Oli putem, oli preko rieke,
Oli išô njivom, ol' livadom;
Sve se smije, veselje ti daje,
Kudgod kreneš okom, ol' korakom,
Milinje te srieta sa svih stranah,
Ostaje te pola putujući;
Svagdie vidiš izučenost uma
Pridruženu dielim' Nebeskoga,
Gdie sve stoji što se liepše može . . . .

A u Turskoj??? (oh! jadna mi majka!)
Proć nemožeš, nigdi nejma puta:
Rieka sretne? udušit se imaš,
Nejma mosta, reda je da plivaš....
Ol' s' u gradu i nehodaš tamo
Kud živine jedva proći mogu;
U tom gradu, i u tomu jadu,
Šta ćes vidit, šta li tu imade
Izvan gada, i turskoga smrada?
Niešt' ulicah, niešto kućetinah,
Tako ružnih, kontra ti se na njih;
Niti ima u čitavu gradu
Posve ništa da je uzorito:
Kod nesretnih tako hode stvari!
Jerbo Turčin gdie je godir došô,
(Kô živina!) sve je pokvario,
A novoga ništa nespravio,
Buduć nezna, a što i zna neće,
Prosvietljenje u zakon mu kreće...
Sve recimo a u malo riečih:
Turska zemlja pram drugim je carstvim'
Crna zima pram prolietjem liepim,
Ol' diedina pala, i opala
Pram mladiću od trideset lietah,
Baburina, koja zubih nejma,
Sva smrežkana, k zemjli savijena,
I o štapu koja jedva lize,
Pram neviesti mladoj, i uresnoj,
Koja vodi kolo na okolo:
Gavran crni, vrana, i orlina
Tam pod jesen kad im perje pane,

Pram paunom liepo navezenim:
Mrtav, gnjio prama ljudma živim;
Najružnije što se mislit može,
Pram najliepšem od ovoga svieta,
To je nakaz tursko carstvo zvano,
Gdie ga staviš pram ostalim carstvim'.
Svagdie, i svakud ono jestbo tako,
I u mojoj jadnoj otačbini,
Sva su takâ, i u takôm stanju,
Kô bi rekô da tu ljudih nejma,
Neg' behtine, gniezdo za živine:
I naš život, koji tu imamo,
Nepriliči da ga ljudskim zovneš.
Nigdie škole, nigdie bolnim zgode,
Nit' načina da se naprid pojde;
I siedimo usred Europe,
Kô na nebu kad pomrči sunce.
Štogod ima u nas, i oko nas,
Svi zanati, i sve naše zgode,
Nevriede nam dobar gucaj vode.
Više ima, i više uživa
Najjadniji u drugima miestim',
Nego u nas kog' bogata kažu.
Sad si čuo, sad si razumio,
I sad znadeš, ako nisi prie,
U' voj turskoj zemlji kako mi je....
Al' ti opet pitaš, „kako ti je"
„Posl' Omera i njegova čina?"
Odgovaram po istini pravoj,
Bolje mi je mnogo nego prije;
Jer kako je prije jadno bilo,

Sad je dobro, kô podpuno cielo.
I danas su Age zulumčari,
Ostáli bi bili kad bi smili;
Kol'ko mogu, gnječe, nepraštaju:
Da l' koliko od neba do zemlje,
Ovi j' aršin kraći od onizih,
S kojim' prije biasmo miereni,
Dok jim Omer mieru nepokratì.
Od prilike da ti koju kažem:
Prije godin', rieć ću, Omerovih,
Ovi naši u obćeno Turci,
Ol' Mostarci, oli Ljubušaci,
Nas globljahu do žalostne majke.
Jedan i dva to je bilo riedko,
Neg' ih deset, kadkad i dvadeset,
Svrvljahu se u' ve jadne kuće,
Nas i diecu gole kano repe,
Nadvor gone usred crne zime.
Iz pojatah izbacuju marvu,
Ondi vežu svoje konje biesne,
Zatim kolju štogod bolje najdu,
Da preteče pretiloga mesa
Njima Turcim', i kerovim lovnim.
Još kokoši, a i tako tuke,
Sad iz pušak', sad matrakom túku,
Tu ih žderu, više kući vúku:
Odtle im je ime *Gladničari*,
A i ovo drugo, *Kokošari.*
Za nać gdiegod, kad vremena nije,
Kusak meda u ulištim' našim:
Ol' sjekiram', oli bovanicam'

Pram paunom liepo navezenim;
Mrtav, gnjio prama ljudma živim;
Najružnije što se mislit može,
Pram najliepšem od ovoga svieta,
To je nakaz tursko carstvo zvano,
Gdie ga staviš pram ostalim carstvim'.
Svagdie, i svakud ono jestbo tako,
I u mojoj jadnoj otačbini,
Sva su takâ, i u takôm stanju,
Kô bi rekô da tu ljudih nejma,
Neg' behtine, gniezdo za živine:
I naš život, koji tu imamo,
Neprilići da ga ljudskim zovneš.
Nigdie škole, nigdie bolnim zgode,
Nit' načina da se naprid pojde;
I siedimo usred Europe,
Kô na nebu kad pomrči sunce.
Štogod ima u nas, i oko nas,
Svi zanati, i sve naše zgode,
Nevriede nam dobar gucaj vode.
Više ima, i više uživa
Najjadniji u drugima miestim',
Nego u nas kog' bogata kažu.
Sad si čuo, sad si razumio,
I sad znadeš, ako nisi prie,
U' voj turskoj zemlji kako mi je....
Al' ti opet pitaš, „kako ti je"
„Posl' Omera i njegova čina?"
Odgovaram po istini pravoj,
Bolje mi je mnogo nego prije;
Jer kako je prije jadno bilo,

Sad je dobro, kô podpuno cielo.
I danas su Age zulumčari,
Ostáli bi bili kad bi smili;
Kol'ko mogu, gnječe, nepraštaju;
Da l' koliko od neba do zemlje,
Ovi j' aršin kraći od onizih,
S kojim' prije biasmo miereni,
Dok jim Omer mieru nepokratì.
Od prilike da ti koju kažem:
Prije godin', rieć ću, Omerovih,
Ovi naši u obćeno Turci,
Ol' Mostarci, oli Ljubušaci,
Nas globljahu do žalostne majke.
Jedan i dva to je bilo riedko,
Neg' ih deset, kadkad i dvadeset,
Svrvljahu se u' ve jadne kuće,
Nas i diecu gole kano repe,
Nadvor gone usred crne zime.
Iz pojatah izbacuju marvu,
Ondi vežu svoje konje biesne,
Zatim kolju štogod bolje najdu,
Da preteče pretiloga mesa
Njima Turcim', i kerovim lovnim.
Još kokoši, a i tako tuke,
Sad iz pušak', sad matrakom túku,
Tu ih žderu, više kući vúku:
Odtle im je ime *Gladničari*,
A i ovo drugo, *Kokošari.*
Za nać gdiegod, kad vremena nije,
Kusak meda u ulištim' našim:
Ol' sjekiram', oli bovanicam'

Ulišta bi razbijali redom.
Tko smie reći: što činite Turci?
U ruci jim puška nategnuta,
Red je šutit, oli poginuti.
Kad bi sjeli žderat, ne kô ljudi,
Pokraj njih su puške, i za pasom,
Oštri noži, goli, povadjeni,
U *siniju* uzgor podieveni;
Pak srditi, gori nego lavi
Na nas bi se strašno izadrli:
„Nosi Krstu vino i rakiju;
„Nosi gdie je, amo da se pije!“
Ako nejma tute, oli blizu,
Sve po noći, i dva, i tri sata,
Imali smo jadni posrćati,
I nosit jim vino, i rakiju.
Tad piani, jurve neuljudni,
Psuju, grde, štogod nam je sveće,
Tim platjaju što nam trude žderu....
Iz pušakah u ognjište deru,
Ol' u grede, i zrna odskaču,
Ako smìere, ubiju nas, rane!
Vele Turci: „jedan pàs je manje!“
Eto srdca, što u Turcim' kuca ....
Pa suviše ovo napominjem:
Prije Turci oli bi nas stigli,
Oli putem idjuć da bi srili,
Ol' kod kućah štogod zamierili,
Nebi od nas mogli mirovati;
Što bi htieli, red je bilo dati,
Nè platjeni, prije ubijeni.

A i našim nevoljnicim' Fratrim',
Baš je bila muka dodijala:
Uviek daji, Turke miti, hrani,
Al' zaludu kolik jednoj mački,
Nit' se oni stide, niti vide.
Po fratarskim nevoljnim kućama,
Uviek Turci izpijaju, žderu,
Kradu, vuku, očito otimlju,
Biju, psuju, i što gore mogu,
To sve rade, Krstu da s' osvete.
U Kapelam' gotov' nikad noći,
Da na konak Turci neće doći.
Odkle Fratri uprav žalostnici,
Po pustinjam' bieže i noćuju,
Za učuvat život a nè kuću;
Jer su Turci došli, nju obili,
Ol' na vratim' vatru naložili,
Ulizli su, i štogod su našli,
Odnieli su, digli, porobili.
Tako biše, i još dosti gore
Svim Fratrima, a i nama š nijma.
Usilnosti ove, još i druge,
Kojih nigda izbrojio nebi,
Dan današnji nečine ih Turci,
Ne za volju, nego za nevolju....
I evo smo sada zadobili,
Da bi jadni, već četvrtog vieka
Kojugodir Crkvu načinili,
I Božiju službu već iznieli
Izpod dúblja, i mračnih pećinah.
Čije srdce prama Bógu svedi,

Ovo dobro, vidi kol'ko vriedi . . . .
Još uz to nam pouzdanje raste,
Da će Care sve sliediti bolje,
I dignuti što nam srdce kolje;
Kô *porezi* po načinu starom,
I izmeti agam gospodarim'.
Slušaj brate zaklinjem te vidom,
Tko bi rekô da je tako pravo:
Naše age, bezi, bogataši
Nieki trista svoj' imadu kmetah,
Mnogo kućach, i množtvo dućanah,
Živog' mála da mu kraja nejma:
Pa za porez kada mnogo dadu,
Na godinu do pet stotin' grošah.
Mi Krštjani, na turskoj siedimo,
Do sto marve sitne da imamo,
Jednu kljusu, dvaestak govedah
(Takî od nas, kî se bogat zove)
I on dade, (nebrojeć haračah)
Petnest stotin', još i više grošah,
Sam' u jednoj godinici danah . . . .
Tako volak, kojim tužan ore,
Ol' kljusina, koja tovar nosi,
Ovca, ol' koza, koju muze, striže,
Njega panu na svaku godinu,
Dajuć na njih porez pregolemi,
Mnogo više neg' u sebi vriede . . . .
To je žalost za nas jadnu Raju;
Al' je veća, koju nama daju
Naše age u izmetu svomu;
Nu slušajte dok u kratko kažem.

Što je izmet, ako tko neznade,
On je radnja, koja se neplatja;
Kô i móba, sestra izmetova.
Sad, taj izmet ovih naših danah
Još uzgor je i ukinut nije.
Nu svi gotov' ovi naši age,
Prije vole opet bit' se s Carom,
Nego l' izmet po načinu starom
Neprimati od svojih kmetovah:
Nepoznaju kmeta bez izmeta!
„Da l' koliko kmet imade radit,
„Pak da aga dužan nije platit?"
Nu koliko! tko to znade kazat?
Turska viera nezna što je miera ...
Mi nevoljni nismo kano kmeti,
Neg' kô sužnji u nemiloj ruci.
Koliko je u godini danah,
Kod više njih opačijih agah,
Dan ni jedan nemože mimôći,
Da jim kmeti na izmetu nisu;
Nepridajem, istina je živa ....
Nu dapače i goru ti kažem:
Više putah, jedno od kmetovah
Nije dosti da je na izmetu,
Aga digne još i desetero,
Uz njih konje, vole, i ratilo,
Pa ih drži i do dvaest danah,
Dok sve aga posle nedovrši.
Uz pučinu, i najvišu radnju,
Tada naše age običaju
Dignut kmete na svoje izmete;

Odkle tužni nejmamo vremena,
Ni u zemlju baciti siemena;
Ol' ako smo štogod usijali,
Propane nam na nesretnoj njivi,
Jer nam izmet neda pokùpiti.
Da l' nam age još i gore rade:
Jerbo svake iznova godine
Nameću nam danjke i izmete,
Ujme zemlje, oli travarine.
Rekne aga kmetu nevoljnomu:
Ove godin' ako hoćeš stati,
Davanje mi imaš primicati,
Dosad deset, a odsad je petnest;
Tak' i nadnic' imaš udariti
Dvaest više, pak kmet ćeš mi biti.
Mi jadnici kud možemo poći!
Reda nam je činit, i davati,
Ol' s' agine zemlje ustavati.
Po čem oni tako nadmećući,
Danas su nas dotle dotierali,
Da ako smo po prvoj pogodbi
Dat imali deset, oli petnest,
Sad dajemo triest i četerest.
Jadno stanje! jadnije življenje!
Kad skontamo što mi agam' damo,
I bez platje njima uradimo,
Manje bismo novac' potrošili
Na pazaru kad bismo kúpili
One plode koje mi vadimo
Iz baštinah krvopijah Agah.
Što sijemo od našeg je diéla,

Sve ratilo, vole, i ostalo,
Kmet namiče, aga se nebrine;
Jadnu kuću, u kojoj stojimo,
Nije nam ju aga načinio:
Koji nas je štogod izkrčio,
Nikad aga tog platiti neće:
Uz to metni izmet, i namete;
Pak razumi tužnim kako nam je,
Nismo l' veće sužnji prenevoljni,
Neg' da su nas za novce kúpili....
Istina je, kô sam jurve kazô:
Ujme stanja nas sužanjah kmetah,
Mnoga, i liepa Car je proglasio;
Kamo sreća da je izpunio!
I da nisu rieči bez činjenjah....
Evo danas poslô je, vidimo,
Svog čovieka, velikaša prvog,
Da popiše zemlje, i imanje,
Po njem' stavi porez, i davanje;
I da digne izmet s jadne Raje,
Stog' je došô, siedi u Mostaru:
I hoće li činit kô govori?
Liepo čuti, mučno vierovati;
Jer i dosad jesu dolazili,
Med lievali, a mi pelin pili;
Tamo oni novac nakùpili,
Podmićeni, natrag' se vrnuli,
Nas ostaviv' jadne, kô smo i bili.
Što je vatra, svaki žežen znade,
Tako i ja turska obećanja.....
I znaj družtvo, da se meni čini,

Kako ni sad taj poslanik carski,
Neće učinit više neg' i prvi.
Ev' idjemo i to da vidimo:
Nejma piesme; gusle ostavimo.

Svrha.

Tumačenje riečih turskih, ili nè slavjanskih, nahodećih se u ovim piesmama.

Aga	gospodar zemlje, vlastelin.
Aračija	koi kùpi glavarinu.
Balia	Turčin seljak.
Bašaluk	nezavisnost, bezzakonje.
Beg	plemić.
Ćiaba	Muhamedov greb u Meki.
Dućan	miesto gdie štogod drugomu prodajemo.
Izmet	služba bez platje.
Móba	radnja bez platje.
Ferman	pismena odluka Careva.
Gjaur	neviernik t. j. koi nije Turčin.
Spaija	koi kùpi desetinu.
Raja	Krštjani u Turskoj.
Kadija	sudac obćinski.
Paša	veliki častnik.
Vezir	vladaoc države.
Zulum	usilnost bez miere.
Sunet	obrezovanje.
Nizam	uredna vojska.
Malbaša	glavar miestni.
Stambol	Carigrad.

Pogrieške štamparske.

Strana	Redak.	Neupravno	Popravljeno
6	7	opievati.	opievati;
10	31	štogod im je drago,	štogod im je drago.
14	8	da je tašta bajka:	da je kazavica:
15	25	jer se vazda gradi,	jer se vazda gradi.
„	26	nastojnici daju.	nastojnici daju;
19	5	oblakišu traži	oblakšicu traži
„	27	Čiber-Bega	Ćiber-Bega
„	24	Tuj je voda	Tu je voda
24	„	Svojm nazvà	Svojim nazvà
26	2	Izsie koše	Izsiekoše
27	18	Kad Bog rečè	Kad Bog reče
28	16	koji reći može	koji reći možè
41	27	Jer padose	Jer padoše
47	12	jestlo	jestbo
54	13	do dna	do dva
57	29	živi od stra' mriju:	živi od stra' mriju.
68	21	dugo osnovane.	dugo osnovane;

